

Verbální perifráze v italštině a korsičtině
Italian and corsican verbal periphrases
Diplomová práce

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta
Ústav románských studií

Diplomová práce
Tereza Svojtková

Verbální perifráze v italštině a korsičtině
Italian and corsican verbal periphrases

Poděkování

Velice ráda bych zde poděkovala Mgr. Pavlovi Štichauerovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce a především za jeho vstřícnost, ochotu a trpělivost. Také bych ráda poděkovala panu profesorovi na korsické univerzitě v Corte Jeanu Chiorbolimu za poskytnutí informací a cenných materiálů k napsání této diplomové práce. Na závěr bych také ráda poděkovala své rodině za podporu během mého studia.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Název: Verbální perifráze v italštině a korsičtině

Autor: Tereza Svojtková

Katedra: Ústav románských studií FFUK

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Pavel Štichauer, Ph.D.

Počet znaků: 118 910

Klíčová slova: verbální perifráze, italština, korsičtina, gramatikalizace

Abstrakt:

Tato diplomová práce se zabývá verbálními perifrázemi. Jak vyplývá z jejího názvu, cílem této práce je popsat verbální perifráze v italském a korsickém jazyce. Vedlejším cílem této práce je seznámení s korsickým jazykem, který má s italštinou mnoho společného. Práce je rozdělena do tří částí. První z nich je věnována teoretickému výkladu verbálních perifrází, ale i jejich konkrétním realizacím ve světových jazycích. Druhá část je zaměřena na popis verbálních perifrází v italštině. Třetí část se věnuje verbálním perifrázím v korsickém jazyce a předchází jí krátká předmluva o historii a současném stavu korsičtiny.

Title: Italian and corsican verbal periphrases

Author: Tereza Svojtková

Department: Institute of Romance Studies

Supervisor: Mgr. Pavel Štichauer, Ph.D.

Number of characters: 118 910

Keywords: verbal periphrases, italian, corsican, grammaticalization

Abstract:

This thesis will shed light on the system of verbal periphrases in the Italian and Corsican languages. First, both the theoretical and actual functioning of verbal periphrases in an array of global languages will be delineated. Italian verbal periphrases will be the focus of the second movement of this thesis and the third part of our reasoning will underscore the linguistic similarities of the Italian and Corsican verbal periphrases, concluding with the sociohistorical aspects of the Corsican language to culminate in the portrayal of current usage trends.

Obsah

Úvod.....	7
1. Verbální perifráze	7
1.1 Gramatikalizace	10
1.2 Verbální perifráze ve světových jazycích.....	14
1.3 Španělština	14
1.4 Francouzština	15
1.4.1 Aller + infinitiv- futur proche.....	15
1.4.2 J'allais + infinitiv	16
1.4.3 Venir de + infinitiv- futur récent	17
1.5 Angličtina	17
1.5.1 Frázová slovesa (phrasal verbs)	19
1.6 Čeština.....	21
2. Verbální perifráze v italštině	21
2.1 Perifráze, které se pojí s gerundiem:	24
2.2 Stare + gerundium	25
2.3 Andare/venire+gerundium	27
2.4 Rozdíly mezi andare+gerundium a venire+gerundium:	29
2.5 Perifráze, jejichž součástí je infinitiv nebo přídělník minulý, jsou:	30
2.6 Perifráze vyjadřující obvyklé situace(<i>perifrasi abituali</i>)	30
2.7 Modální perifráze pojící se s infinitivem: avere da+infinitiv	32
2.8 Fázové perifráze	33
2.9 Fázové perifráze vyjadřující počáteční fázi děje.....	34
2.9.1 Perifrasi imminenziali (bezprostřední): <i>stare per/accingersi a/essere per/essere lí per/essere in procinto di/ essere sul punto di + infinitiv</i>	34
2.9.2 Perifrasi incoative (počínavé):	35
2.10 Fázové perifráze vyjadřující pokračující fázi děje	36
2.10.1 Perifrasi progressive (průběhové): <i>stare a/essere dietro a + infinitiv</i>	36
2.10.2 Perifrasi continuative (pokračující): <i>continuare/proseguire/seguitare a/ persistere a + infinitiv</i>	37
2.11 Fázové perifráze vyjadřující koncovou fázi děje:	38
2.11.1 perifrasi terminative (koncové): <i>finire (col, per)/terminare/cessare/smettere di + infinitiv</i> ...	38
2.12 Další perifráze popisující určitou fázi děje	39
2.13 Závěrem o italských verbálních perifrázích.....	39
3. Korsičtina- úvod.....	40
3.1 Historie jazyka na pozadí historie ostrova	40
3.2 Korsičtina: jazyk nebo dialekt.....	42
3.3 Verbální perifráze v korsičtině	44
3.4 Gerundium	44
3.5 Perifráze pojící se s gerundiem:	46
3.6 Esse+ gerundium.....	46
3.7 Andà+ gerundium.....	47
3.8 Vene+ gerundium	47
3.9 Infinitiv.....	48
3.10 Andà à+ infinitiv	49
3.11.2 Andà à+ infinitiv	49
3.11.3 Esse in traccia di+ infinitiv, esse à+ infinitiv	50
3.11.4 Turnà à+ infinitiv.....	50
3.12 Avè da+ infinitiv.....	50
3.13 Vene à+ infinitiv	52
3.14 Vene di+ infinitiv	52
3.15 Závěrem o korsických perifrázích.....	53
Závěr	53
Riassunto.....	54

Résumé.....	55
Bibliografie	56
Internetové zdroje	57

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá převážně verbálními perifrázemi. Ty mají ve slovesných systémech románských jazyků nezaměnitelné místo. V gramatikách se o nich přesto příliš nedozvíme. Ve většině z nich najdeme stručný přehled použití verbálních perifrází, jen výjimečně najdeme v gramatikách také obecnou definici verbální perifráze. V této práci se v úvodu pokusím definovat verbální perifráze a zároveň bych ráda osvětlila, proč neexistuje mnoho obecných definic verbální perifráze. Pro lepší pochopení těchto analytických tvarů jsem zařadila názorné příklady jejich užití ve světových jazycích.

Následuje popis verbálních perifrází ve dvou románských jazycích: italštině a korsičtině.

Právě v románských jazycích se totiž verbální perifráze hojně vyskytují.

Ruku v ruce s cílem popsat verbální perifráze se v poslední části pokusím o seznámení s korsičtinou - jazykem, který má blízko k dalším dvěma románským jazykům: italštině a francouzštině. Proto je zajímavé sledovat na výskytu verbálních perifrází v korsickém jazyce, pod jakým z těchto vlivů se korsický jazyk nachází.

1. Verbální perifráze

Verbální perifrázi lze obecně popsat jako analytickou kombinaci slovesa ve finitním tvaru (ve funkci pomocného slovesa vyjadřujícího příslušné mluvnické významy osoby, čísla, času a způsobu celého spojení) a slovesa v nefinitním tvaru (v infinitivu, přičestí nebo gerundiu), které nese lexikální význam. Sloveso ve finitním tvaru funguje buď jako pomocné sloveso, nebo jako polopomocné sloveso, které neztrácí zcela svůj lexikální význam. Verbální perifráze vytváří nový význam, popřípadě významy slovesa v nefinitním tvaru (namísto použití flexe nebo derivace). Perifráze jsou charakteristické pro analytické jazyky, které mají tendenci vyvarovat se flexi. Ale i syntetické jazyky, které jsou velmi flektivní, také někdy použijí perifrázi, aby vyplnily mezery ve flektivním paradigmatu tam, kde z různých důvodů chybí syntetický tvar.

Definovat verbální perifrázi není jednoduché, neboť restrikce, které určují, co je, a co není verbální perifráze, jsou pro každý jazyk odlišné. To, co je v jednom jazyce definováno jako verbální perifráze, nemusí platit pro jiný jazyk. Záleží také na diachronním vývoji verbálních perifrází v každém jazyce, na změnách lexikálního významu sloves, která se na verbální perifrázi podílejí, a mimo jiné také na frekvenci užití každé verbální perifráze v daném jazyce. Důkazem toho jsou velmi obecné definice verbálních perifrází:

„When a form in a paradigm consists of two or more

words it is periphrastic.“ (Matthews 1981: 55¹)

(Skládá-li se tvar v paradigmatu ze dvou či více slov, jde o perifrázi.)

„...in current linguistic terminology, the term “periphrasis“ refers to the use of combinations of words, rather than inflection or agglutination, for the expression of some sort of grammatical meaning.“ (Olbertz 1998: 31²)

(V současné lingvistické terminologii označuje pojem perifráze kombinaci slov namísto flexe a aglutinace pro vyjádření určitého gramatického významu.)

Lingvisté se snaží roztrždit perifráze do různých podtříd. Rozlišují se verbální perifráze časové, modální a verbální perifráze označující různé fáze děje (aktionsart).

Existují i jiné typy klasifikací:

Haspelmath (2000: 654-656³) rozlišuje tři typy perifrází. Perifráze 1. typu, které nazývá

typ A, zaplňují mezeru ve flektivním paradigmatu. Jako příklad uvádí latinský konjunktiv :

	Indikativ	konjunktiv
přítomný čas	<i>facit</i>	<i>faciat</i>
imperfektum	<i>faciebat</i>	<i>faceret</i>
perfektum	<i>fecit</i>	<i>fecerit</i>
budoucí čas	<i>faciet</i>	<i>facturus sit</i>

Konjunktiv futura se používá v některých vedlejších větách, které se řídí pravidly časové souslednosti, a proto je nutné vyplnit chybějící tvar v paradigmatu tímto opisem. Perifrastické tvary se dají použít pro všechny části určité lexikální třídy. Pro tento typ perifráze je typické, že jde o jednotlivý tvar mezi ostatními syntetickými tvary dané třídy.

---

¹ Matthews, Peter H.: Syntax. (Cambridge text books in linguistics). Cambridge UP, Cambridge 1981.

² Olbertz, H.: Verbal periphrases in a functional grammar of spanish. Mouton de Gruyter, Berlín 1998.

³ Haspelmath, M.: Periphrasis. Morphology: An international handbook on inflection and word formation. Mouton de Gruyter, Berlín 2000.

Typem B verbálních perifrází jsou takové perifráze, které se používají tam, kde se nedostává syntetických tvarů pro daný gramatický jev. Příkladem má být perifrastický tvar komparativu v angličtině, který se používá pro část anglických přídavných jmen. To znamená, že pro vyjádření komparativu a superlativu jsou v angličtině k dispozici pro některá přídavná jména (*beautiful, intelligent, hopeless...*) tvary analytické, pro jiná (*old, strong, big...*) tvary syntetické tak, že jedny jsou ve své funkci nositelů komparativu a superlativu komplementární k druhým, tudíž pouze obě série dohromady pokrývají morfologickou kategorii stupně.

1) 1. stupeň: *small*, 2. stupeň: *smaller*, 3. stupeň: *the smallest* (stupňování pomocí přípon)

1. stupeň: *beautiful*, 2. stupeň: *more beautiful*, 3. stupeň: *the most beautiful* (stupňování opisem)

1. stupeň: *clever*, 2. stupeň: *cleverer/ more clever*, 3. stupeň: *the cleverest/ the most clever*

Stejnou dichotomií nacházíme i v latinské flexi adjektiv. Je motivována stejnými suprasegmentálními faktory (počet slabik, pozice přízvuku a počet sekundárních přízvuků).

2) *Magnus, magis, maximus*. (Velký, větší, největší.)

Clarus, clarior, clarissimus. (Jasný, jasnější, nejjasnější.)

Sublimus, magis sublimus, maxime sublimus. (Vznešený, vznešenější, nejvznešenější.)

- Alternativa, která převládla v periferních částech Románie.

Sublimus, plus sublimus, plurime sublimus. (Vznešený, vznešenější, nejvznešenější)

- Alternativa, která převládla v centrální části Románie.

Typ C. Verbální perifráze, jako je například konstrukce *aller + infinitiv* významového slovesa (*je vais le faire*) se často zahrnují do konjugačního paradigmatu francouzského slovesa, pokud je jich užíváno jako nositelů morfologických kategorií významového slovesa. Haspelmath ovšem poznamenává, že je velice těžké stanovit, s jakým významem bylo konstrukce v konkrétním případě užito. Je-li zachována sémantika pohybu, v tom případě se gramaticky o verbální perifrázi nejedná. Pokud bylo ze sémantiky pohybu slovesa *aller* zachován jeho časový rozměr- trvání, které vnáší ideu děje nadcházejícího- potom se gramaticky jedná o verbální perifrázi. Tato dvojjakost činí z typu C kontroverzní variantu verbální perifráze.

3) *Nous allons partir dans quelques minutes*. (Za pár minut odejdeme.)

4) *Je vais rester á Paris pendant un mois au moins*. (Zůstanu v Paříži aspoň jeden měsíc.)

Nigel Vincent (2011: 421-439⁴) rozlišuje dva úhly pohledu na verbální perifráze. A to podle toho, zdali hodnotí verbální perifráze z morfologického nebo ze syntaktického hlediska. Podle jeho názoru, studujeme-li verbální perifráze z diachronního úhlu pohledu, musí se u jejich popisu přihlížet k oběma těmto hlediskům současně. Právě díky historickému vývoji existuje jen málo čistě morfologických perifrází. Podle Vincenta se každý perifrastický tvar vyvinul z kompozicionální syntaktické věty. Podle tohoto kritéria rozlišuje 4 typy perifrází:

- 1) čistě syntaktické tvary: *est amans* (tvar rané, archaické latiny)
- 2) morfologicky využitou, zato zcela průhlednou perifrázi: *amaturus est a est amans* v biblické latině.
- 3) neprůhledné perifráze, morfologicky nekompozicionální: *amatus est, il a aimé*
- 4) morfologické perifráze: *amerebbe* z latinského *amare habuit*

Z jeho studie vyplývá, že perifrází, které je možné studovat jen z morfologického hlediska je jen pár a to kvůli historickému vývoji: z diachronního pohledu má každá verbální perifráze původ v kompozicionální syntaktické větě.

1.1 Gramatikalizace

„Gramatikalizace je proces, v jehož průběhu se původně autonomní lexikální jednotky stávají prostředkem k vyjádření gramatických kategorií, případně už do určité míry gramatikalizovaná jednotka dosahuje vyššího stupně gramatikalizace“ (Mikulová 2006: 2⁵).

Z původně plnovýznamového slova se může stát např. morfém, člen, pomocné sloveso, předložka apod. V rámci procesu gramatikalizace existuje tzv. gramatikalizační škála nebo gramatikalizační řetězec. Její existence je dokladem toho, že gramatikalizace není pouze proces, při kterém zcela zmizí lexikální význam slova a stane se z něj význam čistě gramatický. Mezi těmito dvěma „extrémy“ existuje ještě mnoho stadií gramatikalizace. Míra gramatikalizace bývá posuzována

---

⁴ Vincent, N.: Non-finite forms, periphrases and autonomous morphology in Latin and Romance. In Morphological autonomy. Perspectives from Romance inflectional Morphology. OUP, Oxford 2011, s. 421-439.

⁵ Mikulová, J.: Gramatikalizace. www.phil.muni.cz/wsvj/home/Documents/zamer/Zamer_web.doc

podle určitých kritérií, které definoval B. Heine (Heine- Reh, 1984:67⁶):

- desémantizace: částečná ztráta sémantického významu čili postupné nahrazování významu lexikálního významem gramatickým
- dekategorizace: prvek procházející gramatikalizací ztrácí některé vlastnosti své původní kategorie a získává vlastnosti kategorie nové. (sloveso - pomocné sloveso)
- změna fonologického obsahu, většinou jde o jeho redukci. Například lat. futurum- románské futurum
- přechod ze statusu samostatného slova gramatikalizovaného prvku na klitikum

Ve zkratce řečeno, je gramatikalizace individuálně posuzována z hlediska sémantického, morfosyntaktického a fonetického. „Následky“ gramatikalizace se pak na gramatikalizovaném prvku projevují především ztrátou sémantického významu a zároveň jeho funkční důležitosti, která je nahrazena jeho důležitostí syntaktickou. To znamená, že se upevňuje jeho pozice ve větě. Tím se více upevňuje jeho vztah s ostatními jednotkami. A to ať po stránce morfosyntaktické, fonetické, a především sémantické. To má za následek upevnění slovosledu a omezení jeho použití v různých kontextech. O gramatikalizačním procesu se výstižně zmiňuje i gramatika *Verbal periphrasis in a functional grammar of spanish* (Olbertz 1998: 471⁷):

„This example shows that the degree to which an item is grammaticalized in fact consists of the semantic and syntactic differences between the grammaticalized item and its lexical base, or, put differently, the degree to which features of the lexical base persist in the grammatical item.“

(To, do jaké míry je gramatický prvek ovlivněn gramatikalizací, záleží na sémantických a syntaktických rozdílech mezi gramatikalizovaným prvkem a jeho původním lexikálním základem. Vliv gramatikalizace lze posoudit i z druhé strany - tedy jak velká část lexikálního slova zůstává ve slově gramatikalizovaném.)

Není tedy pochyb o tom, že musí být míra gramatikalizace u verbálních perifrází posuzována především individuálně, s ohledem na rozdílné jednotlivé lexikální významy gramatických členů, které se na tvorbě verbální perifráze podílejí.

---

⁶ Heine, B.; Reh, M.: Grammaticalization and reanalysis in african languages. H. Buske, Hamburg 1984.

⁷ Olbertz, H.: Verbal periphrases in a functional grammar of spanish. Mouton de Gruyter, Berlín 1998.

Mario Squartini (1998: 21-23⁸) popisuje, jak se podle výše zmíněných kritérií realizuje gramatikalizační proces u románských verbálních perifrází. Obecně lze říct, že fonetická redukce a změna gramatikalizovaného prvku na klitikum se u perifrází projevují jen minimálně. Za základní kritérium gramatikalizace je u verbálních perifrází považována desémantizace. Ta je podle Squartiniho sporná. Jedním z důvodů je fakt, že ztráta lexikálního obsahu slovesa je nahrazena gramatickým významem slovesného morfému. Dalším typickým jevem u verbálních perifrází je jen částečná ztráta lexikálního významu. Ta se projevuje na různých úrovních, jak si později ukážeme na konkrétních příkladech. U perifrází týkajících se povahy děje, jejichž součástí jsou slovesa typu *začít*, *skončit* apod., se kritérium desémantizace neprojevuje vůbec, neboť si tato slovesa zachovávají svůj původní význam. Co se týče kritéria dekategoriace, projevuje se u verbálních perifrází částečným omezením morfologického paradigmatu pomocného slovesa. Squartini uvádí jako příklad italskou perifrázi *stare + gerundium*, jejíž diachronní vývoj způsobil, že je dnes její užití omezené ve spojení s perfektivními časy. Dále má dekategoriace vliv na syntaktickou nezávislost pomocného slovesa verbální perifráze. Jako příklad uvádí Squartini následující test:

5) *Juan estará comprando el pan.* (Juan si musí koupit chleba.)

Cómo estará Juan? (Jak se bude Juan mít?) - *Comprando* (Kupující.) (Squartini 1998: 23)

Na příkladu je vidět, že u perifráze *estar + gerundium* zní otázka nagramaticky, neboť je sloveso *estar* neoddělitelnou součástí celé perifráze.

Erling Strudsholm (1999: 49⁹) rozlišuje z hlediska gramatikalizace dva typy perifrází: perifráze gramatické a perifráze lexikální, přičemž u gramatických perifrází ztrácí pomocné sloveso svůj původní význam a u perifrází lexikálních si pomocné sloveso svůj původní význam zachovává.

6) *Sto per pertire.* (gramatická perifráze)

7) *Non si finisce mai di imparare.* (lexikální perifráze)

Z hlediska gramatikalizace rozlišuje také pomocná slovesa od sloves (tzv. *operatori*), která mají funkci pomocných sloves ve verbální perifrázi. Zatímco pomocné sloveso (např. italské *essere*, *avere*) je výsledkem úplného, dokončeného procesu gramatikalizace (*grammaticalizzazione*

---

⁸ Squartini, M.: Verbal periphrases in Romance. Aspect, actionality, and Grammaticalization. Mouton de Gruyter, Berlín 1998.

⁹ Studshorm, E.: Perifrasi ed altri modificatori del processo verbale. In La langue, les signes et les êtres (Études romanes, 44). Museum Tusulanum Press, Kodaň 1999, s. 47- 61.

completa), pomocné sloveso ve verbální perifrázi ztrácí svůj lexikální význam jen částečně (*grammaticalizzazione parziale*). Verbální perifráze se tedy nachází někde mezi lexikologií a morfologií.

Mnozí lingvisté mají tendenci ustanovit seznam sloves, která se podílejí na verbální perifrázi ve funkci pomocného slovesa. Jsou totiž názoru, že se nacházejí taková slovesa podobného typu napříč jazyky. Klasifikace pomocných sloves ve verbální perifrázi bývá však většinou dost vágní, a proto jako příklad uvedu klasifikaci André Rousseaua (2005: 13-26¹⁰), která je poměrně rozsáhlá. Rousseau je přesvědčen, že se seznam takových sloves napříč všemi jazyky, které jsou součástí verbální perifráze, dá vytvořit, neboť mají všechna tato slovesa společné sémantické a syntaktické rysy, které je předurčují k jejich roli pomocného slovesa ve verbální perifrázi. V jeho klasifikaci vychází Rousseau mimo jiné z příkladů G. Lazarda (Rousseau 2005: 17 a díla v něm citovaná), který srovnává pomocná slovesa ve verbální perifrázi turečtiny a hindštiny. Z jejich výčtu je evidentní užití podobných sloves pro verbální perifrázi.

Turečtina: *vzít, spát, jít, zůstat, přijít, odejít, položit, vidět, sedět, stát* atd.

Hindština: *přijít, jít, vstát, sedět, vzít, dát, spadnout, hodit, zůstat, umřít, zabít, najít* atd.

Rousseau rozděluje tato „pomocná slovesa“ do skupin, a to na základě syntaktické a sémantické podobnosti. První takovou skupinou jsou slovesa ingresivní nebo inchoativní. Jako příklady uvádí německá slovesa pohybu, která ztrácejí svou deiktickou funkci: *gehen* (in Erfüllung gehen), *geraten* (in Zorn geraten).

Další skupinu tvoří slovesa popisující stav, především sloveso *být* a *stavová slovesa*.

Do třetí skupiny patří kauzativa, která také popisují stav: *faire rire quelqu'un, il va entrer à l'université*.

Poslední skupinu sloves tvoří různá slovesa, jako jsou například: *Mettre en difficulté, porter à la connaissance*.

Ačkoliv jsou slovesa takto roztříděna do různých skupin, jejich užití v jednotlivých jazycích se liší, a to jak z hlediska významu samotné verbální perifráze, tak i z hlediska smyslu celé věty.

---

¹⁰ Rousseau, A.: Les périphrases verbales dans quelques langues européennes. Émergence d'un système aspectuel en allemand. In Les périphrases verbales. John Benjamins publishing company, Amsterdam 2005, s. 13- 26.

1.2 Verbální perifráze ve světových jazycích

Vzhledem k tomu, že kapitola o verbální perifrázi je dosti obecného a teoretického charakteru, pokusím se teď prezentovat příklady verbálních perifrází v konkrétních různých jazycích, aby bylo jasnější, co si můžeme pod tímto pojmem představit.

1.3 Španělština

Ve španělštině existuje poměrně velký počet verbálních perifrází. Jsou nepostradatelnou součástí španělského slovesného systému. Stejně jako v italštině, pojí se i ve španělštině sloveso v roli pomocného slovesa s významovým slovesem v přičestí minulém, gerundiu nebo infinitivu. Co je na použití verbálních perifrází ve španělštině zajímavé, je rozdílnost jejich užití na různých kontinentech. Španělština je natolik rozsáhle užívaný jazyk, že nejde o žádné marginální varianty úzu. Stejnou měrou se na užívání verbálních perifrází podílí i sociální aspekt. Jako příklad uvedu perifrázi *romper a hablar* (Zavadil- Čermák 2010: 318¹¹). Zatímco v Chile se jedná o knižní variantu popisující náhle započatý děj, ve Španělsku mívá familiární význam v běžně mluvené řeči a vyjadřuje počátek dlouho odkládaného děje. V *Mluvnici současné španělštiny* (Zavadil- Čermák 2010) jsou tyto restriktce nazývány jako omezení diatopická (rozdílné užití místné, především co se týče Španělska a španělské Ameriky), omezení diastrická (podle sociální příslušnosti) a omezení diafastická (záleží na osobní volbě mluvčího).

Mezi verbální perifráze vztahující se k povaze děje se řadí *estar para + infinitiv*, *estar a punto de + infinitiv* (popisují bezprostředně očekávaný děj), *ir a + infinitiv* (popisuje děj zamýšlený v blízké budoucnosti), *empezar + infinitiv*, *comenzar + infinitiv*, *darse a + infinitiv...* (popisují děj, v jeho počáteční fázi), *empezar por + infinitiv*, *principiar por + infinitiv* (popisují děj jako první z řady dalších dějů), *estar + gerundium* (popisuje děj ,který právě probíhá), *venir + gerundium* (popisuje děj od minulosti do určitého daného momentu) *proseguir + gerundium* (popisuje děj jako pokračující), *andar + gerundium* (popisuje děj odehrávající se postupně, po částech), *dejar de + infinitiv*, *cesar de + infinitiv* (popisuje děj, který už skončil), *acabar de + infinitiv* (popisuje děj jako náhle, bezprostředně skončený) *llegar a + infinitiv* (popisuje děj jako dokonaný později). Mezi španělské perifráze, popisující různé fáze děje, patří mnoho dalších perifrází a existuje ještě několik dalších fází, které jsou ve španělštině analytickými tvary popsány.

Modální španělské perifráze jsou *tener que + infinitiv*, *haber de + infinitiv* (popisují nutnost

---

¹¹ Čermák, P.; Zavadil, B.: *Mluvnice současné španělštiny*. Karolinum, Praha 2010.

nebo povinnost), *deber de + infinitiv*, *venir a + infinitiv* (popisují pravděpodobnost nebo možnost).

1.4 Francouzština

Ve francouzštině jsou verbální perifráze tvořeny polopomocnými slovesy následovanými infinitivem nebo přičestím minulým. Patří sem především modální verbální perifráze a perifráze týkající se povahy děje. Ve francouzštině existují ale i verbální perifráze časové. Mezi ně patří asi nepoužívanější francouzská perifráze, tzv. perifrastické futurum. Ta má tvar *aller + infinitiv*. Další časovou perifrází je *venir de + infinitiv*, která se vztahuje k blízké minulosti. Blízkou minulost popisuje i *sortir de + infinitiv*, které se však používá pouze v lidovém jazyce.

Verbální perifráze týkající se povahy děje jsou například *être sur le point de + infinitiv* (popisuje děj, který má právě nastat), *commencer de + infinitiv*, *se mettre à + infinitiv* (popisují děje v jejich počátku), *être en train de + infinitiv* (popisuje právě probíhající děj), *finir de + infinitiv*, *cesser de + infinitiv* (popisují děj v jeho konečné fázi).

Modální verbální perifráze jsou tvořeny slovesy *vouloir* a *pouvoir* s infinitivem. U těchto analytických tvarů je sporné, zdali se dají ještě pokládat za perifráze, neboť modální slovesa, která jsou jejich součástí, neztrácejí vůbec svůj původní význam. Dále jsou blíže popsány perifráze, které jsou pro francouzštinu typické.

1.4.1 Aller + infinitiv- futur proche

Tento čas označující budoucnost bývá také nazýván futur périfrastique, neboť na rozdíl od jednoduchého budoucího času je tvořen slovesem *aller* (ve funkci pomocného slovesa) v přítomném čase a infinitivem významového slovesa. Původně byl význam pomocného slovesa *aller* zachován a ve spojení s infinitivem vyjadřoval nějaký „plánovaný“ pohyb. Sloveso *aller* se stalo pouze pomocným, když se *futur proche* začalo tvořit v kombinaci s významovými slovesy, jako jsou *mourir* nebo *rester*. V dnešní době se *futur proche* významově příliš neliší od jednoduchého budoucího času, který jej v míře užití čím dál více nahrazuje. (Podle statistik Français fondamental je budoucího času jednoduchého užito v 64,47 % oproti 35,53 % užití futur proche).

Rozdíly užití tu však jsou:

Perifrastického futura se užívá například v literatuře jako transpozice jazyka hovorového nebo lidového.

8) *Attendez, mon gaillard, je vais vous apprendre à me parler avec les égards qui me sont dus!* (Jen počkejte, vy chytráku. Já vůž vás naučím, jak se mnou mluvit s úctou, jak se patří.) (Šabršula 1986:

Ačkoliv bývá perifrastické futurum často označováno jako čas vyjadřující blízkou budoucnost, může stejně jako jednoduchý budoucí čas ve funkci času sekundárního vyjadřovat postprétérium:

9) *Un commando britannique vient d'être désigné pour donner l'assaut à une petite île de la Méditerranée réputée inaccessible. Il a atteint une petite île dont il va se servir de base de départ.* (Bylo stanoveno britské komando, aby zaútočilo na nějaký malý ostrov ve Středozeří, které je známo svou nedostupností. Dobylo malý ostrov, který mu bude sloužit jako základna.) (Šabršula 1986: 308, 309)

Futur proche se nepoužívá ve větách typu:

10) **Pierre va toujours aimer Marie. *Un repas rechauffé na va jamais rien valoir.*

Příkladů, kdy se významově liší, je-li ve větě futurum jednoduché či perifrastické, je více:

Například na otázku: 11) *Et pour madame, ce sera tout?* (Madam si už (vůbec) nic dalšího přát nebude?) Opověď: *ça va être tout.* (Prozatím to je vše. Existuje tedy potenciálně možnost, že si paní bude ještě něco přát.)

1.4.2 J'allais + infinitiv

Pomocné sloveso *aller* v imperfektu + infinitiv vyjadřuje budoucnost v minulosti v souladu se sousledností časovou v minulosti:

12) *On lui a demandé à quelle heure elle allait revenir.* (Zeptali se jí, v kolik hodin se vrátí.)

(Hendrich- Radina- Tláskal 2001: 239¹³⁾)

Ve vedlejší větě vyjadřuje také událost, která se pravděpodobně uskuteční.

13) *Je savais qu'il allait mourir.* (Věděl jsem, že zemře.)

14) *Une semaine plus tard, Charles de Gaulle allait/ devait entrer dans l'Histoire.* (O týden později

---

¹² Šabršula, J.: Vědecká mluvnice francouzštiny. Academia, Praha 1986.

¹³ Hendrich, J.; Radina, O.; Tláskal, J.: Francouzská mluvnice. Fraus, Plzeň 2001.

měl Charles de Gaulle vstoupit do historie.) (Šabršula 1986: 452¹⁴)

Tento příklad v sobě navíc významově nese určitou nutnost realizace děje ve vedlejší větě.

1.4.3 Venir de + infinitiv- futur récent

Perifráze *venir de* v přítomném čase+ infinitiv vyjadřuje blízkou minulost.

15) *Il vient de partir.* (Zrovna odešel.) (Šabršula 1986: 311)

16) *Je viens d'arriver.* (Právě jsem přišel.) (Hendrich-Radina-Tláskal 2001: 385¹⁵)

Je-li sloveso *venir de* časováno v imperfektu+ infinitiv, vyjadřuje nedávnou předminulost, tedy děj, který se udál chvíli před jiným dějem, který po něm následoval.

17) *Je venais de terminer quand on m'appela.* (Zrovna jsem končil, když mě zavolali.)

(Šabršula 1986: 311)

1.5 Angličtina

V angličtině je za verbální perifrázi považováno spojení více než jednoho slovesa ve funkci pomocného či polopomocného slovesa a dalšího členu, které dohromady utvářejí jeden významový celek, odlišný od významu jeho samostatných částí. Tím dalším členem, který je nositelem významu celé konstrukce, může být tradičně sloveso, ale i pouhá předložka nebo příslovce v případě tzv. *phrasal verbs*, která se také řadí mezi anglické verbální perifráze.

Mezi verbální perifráze časové je možné řadit například perifráze vztahující se k blízké nebo bezprostřední budoucnosti, jako je *be going to + infinitiv*. Tato vazba popisuje záměr mluvčího, a tudíž se nachází na hranici mezi přítomností a budoucností. Pokud je v infinitivu použito sloveso, které vyjadřuje děj, jenž není ovlivněn lidskou vůlí, označuje pak celá konstrukce velmi pravděpodobný děj.

18) *I'm not going to get angry because you call me stupid names.* (Nebudu se zlobit jenom proto, že mě častuješ hloupými jmény.)

19) *It's going to rain.* (Bude pršet) (oba příklady Dušková 1988: 229¹⁶)

---

¹⁴ Šabršula, J.: Vědecká mluvnice francouzštiny. Academia, Praha 1986.

¹⁵ Hendrich, J.; Radina, O.; Tláskal, J.: Francouzská mluvnice. Fraus, Plzeň 2001.

Podobně se budoucnost vyjadřuje také průběhovým časem přítomným. Že se jedná o budoucnost, a nikoliv o právě probíhající děj, lze vyčíst z kontextu.

20) *Paul's flying to Norway.* (Pavel letí do Norska.) (Dušková 1988: 230)

I pomocné sloveso *be* může být součástí verbální perifráze. Nabývá modálního významu ve spojení s infinitivem. Podle mluvnice Libuše Duškové a kol. (1988) se tak stává prostředkem modality záhodnostní a modality možnostní. Znamená to, že sloveso *be* ve spojení s infinitivem ztrácí svůj původní význam a není ani pouhým pomocným slovesem bez lexikálního významu. Dá se tedy říci, že jde o verbální perifrázi modální.

21) *He says we are to start at once.* (Říká, že máme začít hned.)

22) *Immediate improvement is hardly to be expected.* (Okamžité zlepšení lze sotva očekávat.)

(oba příklady Dušková 1988: 176)

Pomocné sloveso *have* může také mít modální význam ve spojení s infinitivem. Vyjadřuje modalitu nutnosti. S odkazem na mluvnici Libuše Duškové a kol. (1988¹⁷) se dá říct, že v britské angličtině má modální význam i *have got* s infinitivem.

23) *I have to wake up early tomorrow.* (Zítra musím brzy vstát.)

24) *It hasn't got to be done today, isn't it?* (Nemusí se to udělat dnes, že ne?) (oba příklady Dušková 1988: 177)

Modální varianta slovesa *have* tvoří otázku a zápor s pomocným slovesem *do*.

25) *Do I have to go now?* (Teď už musím jít?)

I anglická modální slovesa se dají považovat za perifrastická. Jak se píše v *Mluvnici současné angličtiny na pozadí češtiny* (Dušková a kol. 1988), jsou modální slovesa sice nositeli lexikálního významu, ale ne sama o sobě. Bez lexikálního slovesa nemohou tvořit predikaci. Modální slovesa tedy pozměňují lexikální význam predikace z pohledu konatele děje k jeho realizaci. Mezi modální anglická slovesa patří *can, may, must, shall, will, ought, need, dare, used to*.

26) *The window won't open.* (Okno nejde otevřít.)

27) *He used to play in the national team.* (Hrával v národním týmu.) (oba příklady Dušková 1988: 181)

Budoucí čas se vyjadřuje také pomocí perifrastické konstrukce. Ta je tvořena pomocným slovesem *will* nebo *shall* a infinitivem plnovýznamového slovesa. V britské angličtině se zpravidla

---

¹⁷ Dušková, L. a kol.: *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Academia, Praha 2003.

používá pro 1. os.sg. pomocné sloveso *shall*, v mluvené řeči bývá v konkurenci s tvarem s *will*.

V americké angličtině se například *shall* používá jen v psané podobě angličtiny. Na rozdíl od modálních tvarů těchto sloves ztrácí ve tvaru času budoucího zcela modálního významu.

28) *I shall/ will come tomorrow.* (Zítra přijdu.)

29) *What shall I do?* (Co budu dělat? / Co mám dělat?) (Dušková 1988: 216)

Jak je vidět na příkladu 29), v 1. a 2. os. sg., při vyjádření otázky, může mít pomocné sloveso i modální význam. (V tomto případě jde o modalitu záhodnostní.)

1.5.1 Frázová slovesa (phrasal verbs)

Frázová slovesa jsou idiomatické výrazy, které spojují slovesa a předložky, slovesa a příslovce nebo slovesa, předložky a příslovce zároveň, aby vytvořily nová slovesa, která mají rozdílný význam od významu původního slovesa. Jsou rozsáhle užívána jak ve psané, tak i v mluvené angličtině a tvoří se stále nové výrazy, jelikož jsou pružným prostředkem pro tvoření nových pojmenování.

Je-li součástí frázového slovesa předložka nebo příslovce, se projevuje rozdílným užitím, ačkoliv mohou oba tvary vypadat úplně stejně. Liší se například ve výslovnosti (přízvuk) frázového slovesa nebo ve slovosledu s dalšími členy věty. Jestliže se pojí frázové sloveso, jehož součástí je příslovce, se substantivním předmětem, dá se příslovce postponovat. U frázových sloves s předložkou to není možné.

30) *She couldn't get her ring off.* (Prsten jí nešel sundat.)

31) **She got her bicycle off.* (oba příklady Dušková 1988: 204¹⁸)

Co se týče postavení osobního zájmena v perifrázi s příslovcem, příslovce následuje až po zájmenu. U frázových sloves s předložkou je to obráceně.

32) *He looked over the fence.* (Jako sloveso s předložkou znamená *dívat se přes*: Díval se přes plot.)

33) *He looked over the correspondance/ he looked the correspondance over.* (Jako sloveso s příslovcem znamená *prohlédnout*: Prohlédl korespondenci.) (oba příklady Dušková 1988: 204)

Pro většinu frázových sloves existuje i jejich jednoslovné synonymum: *make up* (ve smyslu vymyslet)- *invent*.

Kromě toho existují i víceslovné kombinace, které se také pojí s předložkou nebo příslovcem.

---

¹⁸ Dušková, L. a kol.: Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny. Academia, Praha 2003.

Od verbálních perifrází se však liší tím, že sloveso a příslovce mají každý svůj vlastní význam.

Give back. (Vrátit.) *Pick up.* (Zvednout.).

U frázových sloves s příslovcem je více restrikcí, co se týče slovosledu členů ve větě. Tím se liší od víceslovných kombinací, která jsou volným spojením slovesa a příslovce. V kombinaci s intranzitivními slovesy je však těžké je od sebe odlišit.

Frázová slovesa se dělí na:

1) slovesa nesoucí lexikální význam, následovaná předložkami, příslovci místa, adverbialními částicemi: *drink up* (vypít), *dispose of* (naložit s, zbavit se, použít-US), *get away with* (vyjít dobře z + 2.p., mít úspěch s)

2) nepřechodná frázová slovesa, která tvoří sloveso a příslovce: *He is playing arend.* (Hraje si v okolí.), *The tank blew up.* (Nádrž vybuchla), *Did he catch on?* (Uchytil se, prosadil se)

3) Přechodná frázová slovesa s přímým předmětem.

34) *We will set up a new unit.* (Zřídíme novou jednotku.)

35) *Someone turn on the light.* (Někdo rozsvítil světlo.)

V předchozích příkladech je vidět, že frázová slovesa mohou mít jak význam doslovný, tak i význam idiomatický.

Za slovesa tvořící verbální perifrázi jsou v angličtině považována i *do-periphrasis* ve větě tázací:

36) *Do you have to leave?* (Musíš odejít?)

V *grammar of contemporary english* (Quirk-Greenbaum-Leech-Svartvik 1972¹⁹) jej označují za: „the more neutral “auxiliary-like“ of all the auxiliaries.“ Pomocné sloveso *do* nenese žádný vlastní význam. I v záporných větách v přítomném čase jednoduchém :

37) *He didn't like the mathematics.* (Neměl rád matematiku.)

Často se užívá také v dovětcích, je-li sloveso v jednoduchém přítomném nebo minulém čase:

38) *He knows how to drive a car, doesn't he?* (Umí řídit auto, že ano?)

---

¹⁹ Quirk, R.; Greenbaum, S.; Leech, G.; Svartvik, J.: A grammar of contemporary english. Longman, Velká Británie 1972.

1.6 Čeština

V češtině lze mluvit o verbálních perifrázích především tehdy, jde-li o složené tvary vyjadřující různé časy a způsoby, kde je sloveso *být, bývat* ve funkci pomocného slovesa, za nímž následuje sloveso nesoucí lexikální význam. Konkrétně se jedná o vyjádření budoucího času u nedokonavých sloves (*budu volat*), o minulý čas (*volal jsem*), o podmiňovací způsob přítomný i minulý (*volal bych, byl bych volal*), o opisné tvary trpné (*jsou voláni*) (všechny příklady pocházejí ze *Stručné mluvnice české*: Havránek- Jedlička 2002²⁰). Ve všech těchto případech ztrácí sloveso *být* jako pomocné sloveso zcela svůj lexikální význam a nabývá jen některých významů mluvnických, ostatní získává až v rámci celého spojení- složeného tvaru.

Zato modální slovesa ve spojení s infinitivem sice také fungují jako pomocná slovesa, ale, jak už z jejich názvu vyplývá, neztrácejí zcela svůj lexikální význam. Mezi tato slovesa patří *mít, moci, muset, smět, chtít*. Vyjadřují osobní poměr podmětu k ději vyjádřenému plnovýznamovým slovesem v infinitivu a vyjadřují mluvnické významy osoby, čísla, času a způsobu celého tvaru s infinitivem. Vid a slovesný rod však označuje významové sloveso. Příklady: 39) *Musím jít nakoupit. Můžeš přijít, kdy chceš.*

Mezi verbální perifráze dále patří i spojení tvořená fázovými slovesy a infinitivem. Fázová slovesa označují různé fáze děje a ve spojení s infinitivem vyjadřují průběh děje plnovýznamového slovesa, tedy slovesa v infinitivu. Na rozdíl od sloves modálních označují v tomto případě pomocná slovesa vid. Plnovýznamové sloveso v infinitivu je vidově neutrální.

Příklady: 40) *S novým rokem přestanu kouřit cigarety. Začíná pršet.*

2. Verbální perifráze v italštině

Italské verbální perifráze patří do italského slovesného systému a vyjadřují jeho nuance. Ty se týkají především slovesných kategorií času, povahy děje a způsobu. Verbální perifráze vypovídají mnohé o povaze děje, která, kromě vztahu dokonavosti- nedokonavosti, popisuje různý průběh děje. V návaznosti na něj se zabývají vyjádřením specifických vztahů v časech a vyjádřením

---

²⁰ Havránek, B.; Jedlička, A.: *Stručná mluvnice češtiny*. Fortuna, Praha 2002.

časů, které v italském systému časů neexistují (blízká minulost, blízká budoucnost např. ve francouzštině).

Za podkategorie verbálních perifrází se na základě *Das Romanische Verbal system* (1976²¹) od Eugenia Coseriu považují gramatické a lexikální verbální perifráze. Gramatické verbální perifráze jsou takové perifráze, u nichž pomocné sloveso ztrácí svůj původní význam a které vyjadřují nebo upřesňují informace o ději, ať už se to týká jeho dokonavosti-nedokonavosti, naplnění, vyzdvižení jeho určité fáze nebo způsobu. Stejným způsobem se vztah k ději a jeho průběhu týká i tzv. lexikálních perifrází. Ty si však ponechávají původní význam pomocných sloves a vyjadřují především různé fáze děje.

Vzhledem k tomu, že většina italských verbálních perifrází vyjadřuje nějaký poměr k ději, je na místě v úvodu vysvětlit, co v italštině znamená povaha děje, která tento poměr popisuje. Italské *aspetto*, které bývá mylně spojováno s českým videm, má v obou jazycích rozdílný význam. V češtině rozlišujeme vid dokonavý a nedokonavý (= slovesa dokonavá vs. slovesa nedokonavá). Jak uvádí Sylva Hamplová ve stati *K problematice vidovosti v italštině* (1994²²), je vid gramatickou kategorií, do které patří všechna slovesa jazyka vidově relevantního. Avšak následně upozorňuje, že ne všechna slovesa jsou schopna vytvářet binární opozici dokonavosti-nedokonavosti, což vyplývá z faktu, že kategorie vidu je úzce spjata se sémantikou slovesa. To znamená, že každé sloveso má tvar dokonavého nebo nedokonavého vidu, ať jej ve větě chceme užít úmyslně, nebo ne, a zároveň nemusí nutně mít schopnost vytvořit vid opačný. Dokonavá jsou slovesa, která uvažují o ději jako o celku, zatímco jejich opak- slovesa nedokonavá tuto schopnost nemají a označují děj, který není ohraničený, právě probíhající.

Nedokonavý vid:

1) *Dívám se z okna.* (Pro vyjádření budoucnosti se používají analytické tvary. *Budu se dívat.*)

Dokonavý vid:

2) *Jen jednou jsem se na něj podíval a hned jsem ho poznal.* (Tento tvar dokonavého vidu byl vytvořen přidáním prefixu k nedokonavému tvaru slovesa.)

Slovesa mající pouze dokonavý vid:

3) *Vaší objednávku jsem již obdržel.* (Slovesa v dokonavém vidu nemají přítomný čas, pro vyjádření

---

²¹ Coseriu, E.: *Das romanische Verbalsystem*, (herausgegeben und bearbeitet von Hausbert Bertsch). TBL-Verlag Narr, Osten 1976.

²²Hamplová, S.: *K problematice vidovosti v italštině*. Univerzita Karlova, Praha 1994.

budoucího času se používají tvary jednoduché.)

Slovesa mající pouze nedokonavý vid:

4) *Vždycky jsem si chtěl to auto koupit. Snad si ho budu moct koupit už příští rok.*

Co se týče povahy děje, zdůrazňuje Sylva Hamplová (1994) její lexikální charakter. Je úzce spjata s gramatickou kategorií vidu. Povaha děje však na rozdíl od něj nevytváří paradigmatické protiklady. Snaha o klasifikaci sloves podle povahy děje se projevila dvěma směry. Podle prvního se kategorie povahy děje týká všech sloves slovní zásoby, která se dále rozlišují podle toho, k jaké části průběhu děje se významově vztahují. Jako příklad uvádí S. Hamplová klasifikaci Gianluigiho Borgata (1994: 8²³), podle něhož je povaha děje pouze sémanticko-lexikální povahy. Vycházejíc

z tohoto předpokladu dále v italštině třídí slovesné třídy na základě jejich významu a jejich možnosti či nemožnosti realizace, ze syntaktického hlediska, v konkrétním kontextu.

Bertinettova klasifikace je založena na délce trvání děje. Podle ní rozlišuje slovesa okamžitá (*verbi non durativi- cadere, esplodere, morire*) a trvací (*verbi durativi- correre, cantare, amare*). Jak dále píše S. Hamplová, autor si je vědom, že sloveso a jeho povahodějovou klasifikaci může ovlivnit kontext a že rozpětí rozsahu obou slovesných tříd je otevřené.

Verbi durativi: 5) *Chiara prepara la torta.* (Klára připravuje dort.)

Verbi non durativi: 6) *La torta é caduta dal tavolo.* (Dort spadl ze stolu.)

(www.ims.uni-stuttgart.de/zarconaa/pdf/)

Druhý způsob klasifikace sloves na základě povahy děje vychází z předpokladu, že jde pouze o změnu základního významu slovesa. Slovesa, která mají tuto schopnost, mohou kromě dokonavosti a nedokonavosti pojímat i další odstíny průběhu děje, a to jak jeho různých částí, tak i způsobu, jakým se daná část průběhu děje realizuje (kvantita, itenzita atd.). S. Hamplová (1994) dále uvádí, že se takto pojímaná realizace povahy děje tvoří, a to především ve slovanských jazycích, pomocí modifikačních přípon.

Příklady (Hamplová 1994: 9): *zapsat, nadepsat, popsat, opsat, podepsat- zavolat, přivolat, povolat, svolat.*

Způsob, jakým je vyjádřena povaha děje, se liší s každým jazykem. Jak uvádí S. Hamplová, některé povahy děje jsou více méně součástí základního slovesa (příkladem je trvání děje). V italštině je povaha děje způsob, jakým mluvčí vidí průběh děje vyjádřený slovesem, a to jak v jeho délce trvání, tak v jeho celistvosti nebo naplnění. Jenom dva italské slovesné časy dokážou určit slovesný vid, a to imperfektum a passato remoto. Imperfektum tedy vyjadřuje vid nedokonavý a passato remoto vid dokonavý.

---

²³ Hamplová, S.: K problematice vidovosti v italštině. Univerzita Karlova, Praha 1994.

V rámci realizace povahy děje v italštině rozlišujeme její různé části. *Aspetto non durativo* popisuje ohraničený děj. Variantou nebo odnoží italského *aspetto non durativo* je tzv. *aspetto progressivo*, které se zabývá pouze právě probíhajícím dějem. Podobným jevem je i *aspetto abituale*, které vyjadřuje stále nebo vícekrát se opakující děj v nějakém konkrétním ohraničeném nebo neohraničeném období.

Italská povaha děje se dále rozpoznává podle různých typů sloves, která se rozlišují podle toho, co o ději vypovídají.

Pod *aspetto non durativo* se řadí tzv. *verbi puntuali*, která popisují okamžitý děj nezávisle na podmětu (*incontrare, prendere un voto*). Patří sem také *verbi trasformativi*, která vyjadřují okamžitý děj, jenž má vliv na stav podmětu. A ty jsou buď *reversibili* (= reverzní, zvrtná): popisují změnu, z které je možné vrátit se do původního stavu (*partire, ritornare*), nebo *irreversibili* (= nezvrtná): popisují děj nezvrtný (*nascere, morire, scoprire*).

Aspetto durativo popisuje trvání děje. Většinou jde o děje, které nejsou ohraničené. Pod *aspetto durativo* patří slovesa statická (*verbi stativi*), která se vyjadřují o stavu podmětu, poskytují nějakou charakteristiku (*esistere, assomigliare, discendere, essere bello..*), pak také *verbi continuativi*, popisující neohraničený děj nebo bezcílný děj (*andare, camminare, studiare*) a slovesa rezultativní, která naopak vyjadřují děj vedoucí k nějakému cíli.

V italštině se verbální perifráze vážou s nefinitními slovesnými tvary: s gerundiem, infinitivem a přičestím minulým.

2.1 Perifráze, které se pojí s gerundiem:

Stare+ gerundium

Andare/ venire+ gerundium

Abychom lépe pochopili, co vyjadřují perifráze pojící se s gerundiem, bylo by na místě vysvětlit si, co je italské gerundium a čím se od verbální perifráze *stare + gerundium* liší. Gerundium je nefinitní slovesný tvar a jako takový se nečasuje, a tudíž neoznačuje ani rod, ani číslo. Dále může označovat pouze tzv. čas relativní: současnost, předčasnost a následnost.

Ve větě se gerundium může realizovat dvěma způsoby:

1) Tak, že závisí na podmětu věty hlavní. V tom případě jde o přísudek implicitní věty, který nahrazuje určitý slovesný tvar ve vedlejší větě. Ve větě pak může fungovat jako příslovečné určení nebo může nahrazovat větu souřadnou či podřadnou.

2) Tak, že je zcela nezávislý. V tomto případě se podmět určitého slovesa a gerundia liší. (*gerundio assoluto*)

7) *Abbiamo ritenuto inopportuna una discussione, essendo Franco troppo irritato.* (Považovali

jsme debatu za nevhodnou vzhledem k tomu, že byl Franco příliš podrážděný. Podmět věty hlavní je noi-my, zatímco podmět věty vedlejší je Franco.)

(www.it.wikibooks.org/wiki/Italiano/Grammatica/Gerundio/Soggetti)

Rozlišujeme také gerundium jednoduché (nebo také *gerundio presente*):

8) *Paolo telefonava camminando.* (Paolo telefonoval za chůze.)

Vyjadřuje současnost vzhledem k slovesu v určitém tvaru a čase. Dále rozlišujeme gerundium složené (nebo také *gerundio passato*), které vyjadřuje předčasnost vzhledem k slovesu v určitém tvaru a čase.

9) *Avendo preso il treno delle due, ora sono qui.* (Protože jsem jel vlakem ve dvě hodiny, tak už jsem tady.)

Složené gerundium se na rozdíl od gerundia jednoduchého tvoří s pomocnými slovesy *avere* a *essere* ve tvaru gerundia jednoduchého, ve spojení s příčestím minulým od významového slovesa. V italských gramatikách je také zmínka o tzv. *gerundio sottinteso* (zamlčené), které vychází ze složeného gerundia a plní ve větě stejnou funkci. Liší se od něj však tím, že pomocné sloveso ve tvaru jednoduchého gerundia není vyjádřeno a píše se pouze příčestí minulé významového slovesa. 10) *Luigi veduto la bellezza della fanciulla, rimase perplesso.*

(Když Luigi uviděl krásu té dívky, byl z toho u vytržení.)

Gerundium ve funkci příslovečného určení může vyjadřovat:

způsob: 11) *Luigi é partito correndo.* (Luigi odešel běžíc.)

prostředek: 12) *Leggendo si impara molto.* (Čtením se člověk hodně naučí.)

přípustku: 13) *Pur avendo studiato bene, non ho superato gli esami.* (Ačkoliv jsem studoval dobře, neprošel jsem u zkoušek.)

podmínku: 14) *Preparandoti prima, non saresti arrivato tardi all'aeroporto.* (Kdyby ses připravil dříve, nepřijel bys pozdě na letiště.)

příčinu: 15) *Non ho potuto andare al cinema avendo dimenticato il biglietto a casa.* (Nemohl jsem jít do kina, protože jsem zapomněl vstupenku doma.)

2.2 Stare + gerundium

Verbální perifráze *stare + gerundium* je nejfrekventovanější italskou verbální perifrází. Tato perifráze bývá v italštině pojmenována jako *perifrasi progressiva*. V překladu to znamená, že vyjadřuje především právě probíhající děj. Další významnou charakteristikou této verbální perifráze je její lokativní význam. Ten ostatně určuje, že patří mezi verbální perifráze, konkrétněji mezi verbální perifráze gramatické. Sloveso *stare* ve verbální perifrázi ztrácí totiž zcela svůj původní význam. Kdyby tomu tak nebylo, perifráze typu *sta arrivando* by nemohly existovat.

Ačkoliv je *stare + gerundium* nejpoužívanější italskou verbální perifrází, způsob jejího užití má i svá omezení.

Pravidla užití perifráze *stare+gerundium*:

- 1) Vzhledem k tomu, že se sloveso *stare* pojí jako verbální perifráze velmi často se slovesy vyjadřujícími pohyb, nemůže se jako taková pojit se slovesy statickými (udávajícími nějakou obecnou vlastnost). Nelze totiž kombinovat právě probíhající děj se stavem, který můžeme označit jako permanentní nebo neměnný.

16) **Giovanni sta somigliando a suo nonno.* (Giovanni se právě podobá svému dědečkovi.)

17) *Lo spettacolo sta avendo grande successo* (Představení má velký úspěch.)

vs. **Chris sta avendo i capelli biondi.* (Chris má teď blonděaté vlasy.)

Statická slovesa se používají tedy jen v případě, že je ve spojení s verbální perifrází jejich význam pozměněn.

18) **Sta essendo molto gentile.* vs. *Come capire se si sta avendo un infarto?* (Jak se pozná, jestli má v té chvíli infarkt?) (www.pensaallasalute.blogspot.com)

- 2) Netvoří pasivum. Přesto se dají na internetu najít věty typu:

19) *Un catalogo sta essendo preparato e su quattordici mili volumi in produzione.* (Katalog se tiskne a na čtrnáct tisíc výtisků je ve výrobě.)

(www.st-mary-mons.org/italy/storia__il_convento.html)

3) Stejně tak netvoří imperativ. Rozkazovací způsob vyjadřuje především nějaký rozkaz, jehož realizace se předpokládá v budoucnosti. Zatímco verbální perifráze *stare + gerundium* vyjadřuje pouze právě probíhající děj. Z toho důvodu by bylo její užití v imperativu nesmyslné.

20) *Parti subito!* (Odejdi hned!) vs. **Stai partendo subito!*

- 4) Nepoužívá se ve spojení s dokonavými časy:

složené perfektum (*passato prossimo*), jednoduché perfektum (*passato remoto*), předminulý čas závislý (*trapassato remoto*), předminulý čas (*trapassato prossimo*). Nelze použít čas vyjadřující nějaký ukončený děj v perifrází, která vyjadřuje jeho opak-tedy děj právě probíhající.

21) **Ieri é stato piovuto tutto il giorno.* vs. *Ieri é piovuto tutto il giorno.* (Včera přelo celý den.)

- 5) S modálními slovesy *stare + gerundium* zní negramaticky.

22) **Non sto potendo ormai vivere qui con lui.* vs. *Non posso ormai vivere qui con lui.* (Už tu nemůžu dál s ním žít.)

23) **Sto dovendo preparare la cena.* Vs. *Devo preparare la cena.* (Musím připravit večeři.)

V současné době se užití perifráze *stare + gerundium* rozšiřuje. A to jak do množství výskytů, tak do rozsahu užití. Perifráze se dnes pojí i se slovesy, se kterými to bylo dříve

nepřípustné nebo nezvyklé. Vliv na takový rozsah užití má podle některých lingvistů (Durante, Bertinotto, Berruto) anglická obdoba této verbální perifráze, jejíž celkový rozsah je mnohem větší než italské *stare + gerundium*. Jak už jsem dříve zmínila, dlouhou dobu se tato perifráze omezovala jen na popis trvání nějakého stavu, a nikoliv na měnící se průběh nějakého děje. Právě tato proměna je podle některých lingvistů (Squartini 1998: 131-132²⁴) pod vlivem anglické *progressive form*, neboť jde o jev objevující se v italštině ve druhé polovině dvacátého století. Dalším důkazem častějšího použití této verbální perifráze je její častější výskyt namísto jednoduchého tvaru sloves vyjadřujících právě probíhající děj (nejčastěji namísto imperfekta). Rozmach verbální perifráze *stare + gerundium* je ve srovnání s ostatními perifrázemi ojedinělým jevem.

24) *Che cosa preparate?* (Co připravujete?) vs. *Che cosa state preparando?*

2.3 Andare/venire+gerundium

Tyto perifráze se řadí také k tzv. *perifrasi progressiva*, některé gramatiky je však nazývají jako *perifrasi continua*. Na rozdíl od *stare + gerundium* se může *andare + gerundium* kombinovat jak s nedokonavými, tak s dokonavými časy.

25) *La malattia andava aggravandosi.* (Nemoc se postupně horšila.)

26) *La malattia é andata aggravandosi.* (Nemoc se zhoršila.)

Většinou se ale *andare/venire + gerundium* pojí s nedokonavými časy a se slovesy, která označují změnu stavu jako *peggiore, migliorare, aggravarsi* apod. Ve spojení s těmito slovesy slovesa *andare* a *venire* zcela neztrácejí svůj původní význam a dávají významové sloveso „do pohybu“.

27) *..poi piano piano le cose andavano migliorando.* (...pak se pomalu začaly věci dávat do pořádku.)

28) *In Europa, con l'inizio dell'anno 1944, si andavano accelerando i preparativi per l'invasione dell'Europa.* (S počátkem roku 1944 se v Evropě začaly urychlovat přípravy pro invazi Evropy.) (http://www.inilossun.com/2gue_HTML/2guerra1944-8.html)

Jsou však i případy, kdy se *andare* a *venire* ve spojení s gerundiem chovají jako opravdové perifráze a ztrácejí zcela svůj původní význam: je-li ve větě neživotný podmět. Kdyby si zachovaly svůj původní význam, nedávala by perifráze s těmito slovesy pohybu smysl.

---

²⁴ Squartini, M.: Verbal periphrases in Romance. Aspect, actionality, and Grammaticalization. Mouton de Gruyter, Berlín 1998.

29) *L'autobus andava riempiendosi a ogni fermata.* (Autobus se zaplňoval na každé zastávce.)

Pravidla užití perifráze *andare+gerundium*:

1) Jak už bylo řečeno, může se kombinovat se všemi slovesnými časy, výjimkou je jen předminulý čas.

30) **Appena ebbe andato provvedendo a ciò...* (Sotva odešel, aby to zařídil...)

2) Stejně jako *stare+gerundium* se nepojí se statickými slovesy.

31) *Giorgio era professore di letteratura.* (Giorgio byl profesorem literatury.)

Vs. **Giorgio andava essendo professore di letteratura.*

3) Stejně tak se nedá kombinovat s tzv. nedurativními slovesy: *nascere, incontrare spaventarsi* apod. Pokud se takové sloveso použije ve verbální perifrázi *andare/venire + gerundium*, mění se tím charakter nedurativního slovesa a děj slovesa už není „momentální“. Jde spíš o sled opakujících se jednorázových dějů.

32) *Bruckner cercava di porre rimedio alle diverse difficoltà che il suo "allievo favorito" andava incontrando...*

(Bruckner se snažil napravit různé potíže, s kterými se jeho „oblíbený žák“ potkával.)

(http://it.wikipedia.org/wiki/Hans_Rott)

Stejně tak se nedá použít v nedurativním kontextu.

33) *Il 24.4.2007 si é costituito il comitato per la riforma elettorale.* (24.4.2007 byla ustanovena komise pro volební reformu.) vs. **Il 24.4.2007 si é andato costituendo il comitato per la riforma elettorale.*

4) Pro perifrázi *andare/venire + gerundium* lze použít i tzv. rezultativní slovesa: *imparare, cadere, disegnare, fare*. Po těchto slovesech často následuje předmět přímý a vyjadřují konkluzivní děj.

34) *Oltre la lingua, andavo imparando altre cose che avrebbero cambiato completamente l'indirizzo della mia vita.* (Kromě jazyka, jsem se učil další věci, které zcela ovlivní směr mého života.)

5) Potíže však nastávají v kombinaci se slovesy, která vyjadřují děj, který nemá žádný cíl (*verbi continuativi*). Mezi ně patří například: *camminare, andare, bere, studiare, cantare, aspettare, soffrire, dormire* atd.

35) *Ora mentre che in diversi ragionamenti andavo aspettando l'ora della cena, ecco arrivare all'improvviso la vedovella, la quale fu dalla maritata cortesamente ricevuta...* (Teď zatímco v různých úvahách jsem čekal, až bude čas na večeři, objevila se náhle vdova, která byla ženou zdvořile uvítána...) (Bandello 1833: 737²⁵)

---

²⁵ Bandello: Novella decimaquinta. In Raccolta di novellieri italiáni. Tipografia Borghi e compagni, Florencie 1833.

Avšak pokud jsou tato slovesa doplněna ještě jinými výrazy, jako například příslovci času *poco a poco* nebo *gradualmente, sempre più* apod., nebo výrazy určujícími způsob, dostává pak celá konstrukce durativní význam. Použití těchto sloves ve verbální perifrázi tedy převážně závisí na výrazech, které jejich význam pozměňují. V současnosti se totiž perifráze *andare/venire + gerundium* používá především k vyjádření postupně se tvořícího děje, který směřuje k nějakému cíli.

36) *Quella sensazione olfattiva s'andava facendo sempre più netta e consistente e le tornò in mente una circostanza che le era accaduta molto tempo prima.* (Ten čichový vjem byl čím dál jasnější a přesvědčivější, což mu připomnělo okolnost, která se udála dávno předtím..) (www.scenaillustrata.com/public/spip.php?article549)

37) *Tutto il cielo poco a poco andava prendendo fuoco.* (Celé nebe začalo postupně hořet.)

38) *La gloriosa ditta s'è gradualmente andata orientando verso le commedie anglosassoni.* (Ta úžasná společnost se postupně začala zaměřovat na anglické komedie.) (Squartini 1998: 211²⁶)

6) Ve spojení s nedurativním příslovcem typu *in quel preciso momento* (v danou chvíli) zní perifráze negramaticky:

39) **In quel preciso istante la macchia di umidità è andata scomparendo.* (V danou chvíli začala mokrá skvrna postupně mizet.) (Squartini 1998: 211)

40) **Ieri alle 5 Paolo andava partendo.* (Včera v pět hodin začal Paolo odcházet.) vs.

Ieri alle 5 Paolo stava partendo. (Paolo odcházel včera v pět hodin.) (Squartini 1998: 212, 213)

11) Stejně jako *stare + gerundium* netvoří *andare/venire + gerundium* pasívum ani imperativ.

2.4 Rozdíly mezi *andare+gerundium* a *venire+gerundium*:

Perifráze *andare/venire + gerundium* mají mnoho společných kritérií pro užití a tvorbu, jak jsme si právě ukázali. V některých ohledech se ale liší. Perifráze *andare+gerundium* má častější užití než její varianta s *venire*. To proto, že *venire* je významově specifitější než *andare*.

41) *Nel frattempo un tedesco, solo e a bordo di una carrozzella, andava correndo a perdersi alla piazza.* (Mezitím jeden němec, sám na kočáru, uháněl celý určený na náměstí.)

Nel frattempo un tedesco, solo e a bordo di una carrozzella, veniva correndo a perdersi alla piazza. (Squartini 1998: 214)

---

²⁶ Squartini, M.: Verbal periphrases in Romance. Aspect, actionality, and Grammaticalization. Mouton de Gruyter, Berlín 1998.

V první větě, kde je v perifrázi použito pomocné sloveso *andare*, není přesně řečeno odkud a kam jmenovaná osoba běžela. Zato ve druhé větě, díky použití slovesa *venire*, víme, že se pohybovala směrem k další osobě, která se nacházela na náměstí. Sloveso *venire* se tudíž nedá použít ve větě, kde pohyb není orientován směrem k mluvčímu.

42) *La nave andava inesorabilmente affondando.* (Loď se začala nevyhnutelně topit.)

Vs. **La nave veniva inesorabilmente affondando.* (Renzi 1988-1994: 142²⁷)

Věta s perifrází *venire+gerundium* dává větší význam, je-li v ní jmenován nějaký příjemce nebo alespoň zvrtné zájmeno.

43) *Paolo se la veniva bevendo con appetito.* (=la birra) (Paolo jej s chutí vypil.-pivo)

Perifráze s *venire* se ve větě málokdy dává dohromady s příslovci.

2.5 Perifráze, jejichž součástí je infinitiv nebo přičestí minulé, jsou:

Perifrasi abituali:

Solere/ essere solito/ aver l'abitudine di + infn nitiv

Modální perifráze (*perifrasi modali*): *aver da + infinitiv*

Andare + přičestí minulé

Fázové perifráze (*perifrasi fasali*) vyjadřující:

-počáteční fázi: a) bezprostřední (*imminenziali*): *stare per/accingersi a/essere per + infinitiv*

b) počínavé (*incoative*): *cominciare (col,a)/iniziare a/mettersi a/
prendere a + infinitiv*

-průběhová fáze: průběhové (*progressive*): *stare a/ essere dietro a + infinitiv*

-pokračující fáze: pokračující (*continuativi*): *continuare/proseguire/seguitare a/
persistere a + infinitiv*

-koncová fáze: koncové (*terminativi*): *finire (col, per)/terminare/cessare/smettere di + infinitiv*

2.6 Perifráze vyjadřující obvyklé situace(*perifrasi abituali*)

Tzv. *perifrasi abituali* vyjadřují stále se opakující, stereotypní děj. Zatímco perifráze

---

²⁷ Renzi, L.: Grande grammatica italiana di consultazione I-II. Il Mulino, Bologna 1988- 1994.

solere/essere solito/ essere uso+infinitiv patří k vyššímu stylu mluvené i psané řeči, perifráze *avere l'abitudine di+infinitiv* je užívána běžněji. *Perifrasi abituali* vyjadřují spolu s imperfektivními slovesnými časy tzv. *aspetto abituale*.

Aspetto abituale vyjadřuje, jak už bylo řečeno v úvodu, stále nebo víckrát se opakující děj v nějakém konkrétním ohraničeném nebo neohraničeném období. Pier Marco Bertinetto (PMB.perifrasiabituali.pdf²⁸) popisuje *aspetto abituale* jako sérii mikroudálostí, které se odehrávají v rámci nějaké makroudálosti. Každá z těchto mikro-událostí může být uzavřená, protože se odehrává v rámci makroudálosti, která je potenciálně otevřena dalšímu dějovému vývoji. Pokusím se tuto myšlenku upřesnit na následujících příkladech.

44) *In quel periodo Giorgio andava ogni mattina a scuola a piedi.*

45) *In quel periodo Giorgio andó ogni mattina a scuola a piedi.*

V příkladu 44) se říká, že Giorgio chodíval v jistém, ne příliš přesně určeném období (*in quel periodo*) do školy pěšky. Spojení výrazu *in quel periodo* a imperfekta u slovesa *andare* nám umožňuje větu interpretovat tak, že děj, který je ve větě popsán, není nutně uzavřený. Čili řečeno jinak- Giorgio možná chodil nebo chodí každé ráno do školy pěšky i mimo zmiňovaný kontext.

V příkladu 45) se však dozvídáme, že Giorgio chodil do školy jen v daném období-*in quel periodo*. Použitím jednoduchého perfekta u slovesa *andare* se tzv. makroudálost stává pro potenciální další vývoj zmiňované události uzavřená.

Pravidla užití tzv. *perifrasi abituali*:

- 1) *Solere + infinitiv* se nepojí s perfektivními časy a přičestím minulým.
- 2) *Essere solito/ uso* se nepojí se složenými časy.
- 3) *Aver l'abitudine di* nelze tvořit pomocí futura. Vlastně celé *aspetto abituale* se velmi těžko snáší s vyjádřením následnosti. Mluví-li se totiž o nějaké činnosti, která je považována za zvyk. Předpokládá se, že je tato činnost už nějaký čas vykonávána.
- 4) Všechny tyto perifráze nemají imperativ.
- 5) Perifráze se nemohou tvořit pomocí statických sloves (viz příklady 46, 47).

Avšak samostatné *aspetto abituale* se může tvořit pomocí statických sloves.

46) **Paolo soleva essere professore di matematica.* (*Paolo měl ve zvyku být profesorem matematiky.)

47) **Da piccolo, Fabio soleva spesso avere mal di testa.* (*Jako malý měl Fabio ve zvyku, aby ho bolela hlava.)

vs.

---

²⁸ Bertinetto, P. M.:Le perifrasi abituali in italiano ed in inglese.

<http://linguistica.sns.it/QLL/QLL94/PMB.PerifrasiAbituali.pdf>

48) *Da piccolo, Fabio aveva spesso mal di testa.* (Když byl malý, bolela Fabia často hlava.)

Pro vyjádření *aspetto abituale* pomocí statických sloves je zapotřebí použít také frekvenční příslovce například *spesso*.

6) Významově se *perifrasi abituali* jen málokdy mohou pojit s neživotným podmětem.

49) *Il mercato soleva aver luogo ogni domenica sulla piazza.* (Bylo zvykem, aby se každou neděli konal na náměstí trh.)

Je-li však neživotný podmět viděn metaforicky, to znamená, že se jako takový stává pro mluvčího životným, může se i s takovou perifrází ve větě použít.

50) *Il motorino aveva l'abitudine di fermarsi dopo qualche chilometro.* (Běžně, po několika kilometrech přestal moped jet.)

2.7 Modální perifráze pojící se s infinitivem: avere da+infinitiv

Modální perifráze jsou variantou modálního slovesa *dovere*. Perifráze *avere da + infinitiv* má v italštině podobnou funkci jako její anglická obdoba *have to*. Kromě perifráze *avere da + infinitiv* existuje ještě *andare+příčestí minulé*.

Andare + příčestí minulé

Tato perifráze má především dva významy: vyjadřuje nutnost a pasivum.

51) *Ogni 3000km va fatto il cambio olio.* (Každých 3000km je zapotřebí vyměnit olej.)

Při vyjádření pasiva ztrácí sloveso *andare* svůj modální význam. Jako pasivum se nejčastěji pojí se složenými časy a vyjadřuje děj mající nějaký následek, většinou negativní.

52) *La maggioranza dei libri della mia biblioteca sono andati persi salvo qualche frammento.* (Většina knih z mé knihovny se až na pár výtisků ztratila.)

I věty s touto perifrází vyjadřujících nutnost mají částečně význam pasivní. Proto bývají oba typy vět s *andare+příčestí minulé* zaměňovány.

53) *Sognava di tutti quelli gioielli che vennero portati durante quella cerimonia.* (Snila o všech těch špercích, které se nosily během té ceremonie = které se musí nosit během ceremoniálu nebo = které jsou nošeny) (www.literary.it)

Avšak chceme-li vyjádřit nutnost, nemůžeme v perifrází použít slovesa s negativním významem (*perdere, sprecare, distruggere* apod.), jak tomu bývá u vět s významem pasivním. Významově totiž nedává smysl, aby námi vyjádřený záměr byl negativní. Některá slovesa se dají použít jak pro vyjádření záměru, aby někdo něco vykonal, tak i pro pasivum (*vendere, dimenticare*).

54) *Queste idee folle vanno presto dimenticate.* (Tyto bláznivé nápady budou brzo zapomenuty.)

56) *Le vittime furono andate dimenticate.* (Oběti byli zapomenuty.)

Andare+příčestí minulé s významem pasivním patří dnes do vyššího stylu mluvené i psané podoby italštiny. Její varianta vyjadřující nutnost je užívaná běžněji.

Pravidla užití perifráze *andare + příčestí minulé*:

1) Ve větě s touto perifrází se nevyjadřuje původce děje. Proto bývá podmět vyjádřen ve 3. osobě singuláru- stává se z něj neurčitý podmět. Ojedinele je podmět vyjádřen jinou než třetí osobou, především chceme-li ho zdůraznit.

56) *Voi andavate avvisati comunque.* (Vy jste byli každopádně upozorněni.) (Renzi 1988-1994: 150²⁹)

2) Tím, že je zamlčen původce děje, může celá věta, při vyjádření nutnosti něco vykonat, znít jako nepřímý rozkaz. Přesto tato perifráze netvoří přímo rozkazovací způsob.

3) Vzhledem k tomu, že tato perifráze zní pasivně ve všech svých realizacích, nemůže se tvořit pomocí nepřechodných sloves a sloves přechodných, která nemají přímý předmět.

4) Může se kombinovat s tzv. *verbi trasformativi*, která vyjadřují okamžitý děj, který má vliv na stav podmětu. Perifráze totiž nepopisuje čistě durativní děj.

57) *Luigi va spesso interrotto.* (Luigi bývá často přerušován.)

5) Při vyjádření pasiva se perifráze *andare+příčestí minulé* musí obejít bez předbudoucího času a předminulého času.

2. 8 Fázové perifráze

Fázové perifráze jsou takové slovesné perifráze, které vyjadřují určitou fázi průběhu děje: počáteční, průběhovou, pokračující, koncovou. Patří sem i perifráze *cominciare/continuare/finire col+infinitiv*, které nepopisují přímo určitou fázi děje, ale spíše specifickou část souvisle na sebe navazujících dějů, které celkově tvoří makro-událost.

Italština nemá časy, které by vyjadřovaly blízkou minulost (*passé récent*) nebo blízkou budoucnost (*futur proche*). Pro vyjádření těchto časů slouží právě fázové perifráze. Specifické pro tyto perifráze je také fakt, že slovesa, která je tvoří, snad nejméně ztrácejí svůj lexikální význam. Někteří lingvisté (Coseriu: 1976³⁰) je proto také nazývají lexikálními perifrázemi.

Fázové perifráze lze kombinovat se všemi nedokonavými i dokonavými slovesnými časy.

---

²⁹ Renzi, L.: Grande grammatica italiana di consultazione I-II. Il Mulino, Bologna 1988- 1994.

³⁰ Coseriu, E.: Das romanische Verbalsystem, (herausgegeben und bearbeitet von Hausbert Bertsch). TBL-Verlag Narr, Osten 1976.

Výjimku tvoří pouze perifráze s *continuare, stare a, seguitare, perservare*, které se nedají kombinovat s předminulým časem a s předbudoucím časem, neboť se tyto striktně perfektivní časy těžko snášejí s lexikálním významem těchto sloves. Stejně tak i ostatní fázové perifráze ve spojení s perfektivními časy nevyjadřují zcela dokonavý děj. Pouze perifráze se slovesy *finire* a *terminare* posilují svým lexikálním významem ve spojení s dokonavým časem dokonavost děje.

Fázové perifráze se nedají kombinovat s nedurativními slovesy. Nedurativní slovesa neumožňují popisovat děj ve fázích.

58) **L'allenatore cominciò a partire per due giorni.* (*Trenér začal dva dny odcházet.)

I se statickými slovesy se fázové perifráze slučují jen obtížně.

59) **Giorgio continuava ad essere alto.* (*Giorgio pokračoval být vysoký.)

vs.

60) *Comincio ad assomigliare a mia madre.* (Začínám se podobat své matce.)

Jak je vidět na příkladu 59), fázové perifráze se neslučují se slovesy statickými permanentními (*esistere, discendere, essere alto*), ale mohou se kombinovat se slovesy statickými nepermanentními (*assomigliare, conoscere, essere vecchio*). Ale i v tomto případě záleží především na kontextu. Nejvíce gramaticky znějí věty, kde je předmět přímý v plurálu.

61) *Ada comincia a possedere diverse ville in montagna.* (Ada se stává vlastníkem několika vil v horách.) (Renzi 1988-1994: 155³¹)

2.9 Fázové perifráze vyjadřující počáteční fázi děje

2.9.1 Perifrasi imminenziali (bezprostřední): *stare per/accingersi a/essere per/essere lí per/essere in procinto di/ essere sul punto di + infinitiv*

Tyto perifráze vyjadřují zamýšlený děj v bezprostřední nebo blízké budoucnosti.

Tyto děje se mohou, ale nemusí v budoucnosti zrealizovat. Nejpoužívanější a nejobecnější z nich je *stare per/essere per + infinitiv*. Ostatní se používají méně, všechny ale vesměs znamenají: chystat se něco udělat, připravovat se něco udělat.

62) *Mentre mi accingevo a scrivere questa lettera, mi é pure suonato il telefono.* (Zatímco jsem se chystal psát tento dopis, zazvonil mi telefon.)

63) *Quando stai per vivere il giorno più bello della vita non sai che sarà il più bello, finché non lo*

³¹ Renzi, L.: Grande grammatica italiana di consultazione I-II. Il Mulino, Bologna 1988- 1994.

diventa. (Když prožíváš nejhezčí den tvého života, nevíš, že bude tím nejhezčím, dokud se jím nestane.) (<http://www.pensieriparole.it/film/g/grey-s-anatomy/citazione-88514>)

64) *Non ho tempo, sto per uscire*. (Nemám čas, jsem na odchodu.)

Na rozdíl od většiny fázových perifrází, nedají se kombinovat s žádnými statickými slovesy.

65) **Sto per avere fame*. vs. *Ho fame*. (Mám hlad.)

Stejně tak nevyjadřují imperativ a těžko se slučují s perfektivními časy.

2.9.2 Perifrasi incoative (počínavé):

(*in*)*cominciare/iniziare a + infinitiv*

Scoppiare a/ sbottare a/ prendere a/ darsi a/ mettersi a/ attaccare a + infinitiv

Tyto perifráze vyjadřují počínavý děj. Některé z nich vyjadřují náhlý začátek děje:

sbottare a/ scoppiare a + infinitiv (propuknout v),

lanciarsi a/gettarsi a + infinitiv (vrhnout se).

66) *Fabio si lanciò a gridare come un pazzo*. (Fabio začal křičet jako blázen.)

67) *Dopo averlo sentito, ha scoppiato a piangere*. (Potom, co to uslyšela, se rozbředla.)

Zatímco perifráze v bodě 66) jsou obecnějšího charakteru, ty v příkladu 67)

jsou specifitější a mají také více omezení týkající se jejich užití.

Například *scoppiare a + infinitiv* se může kombinovat jen se slovesy *piangere* a *ridere*. Další omezení užití těchto fázových perifrází závisí především na životnosti nebo neživotnosti podmětu.

Iniziare a + infinitiv má například natolik obecný význam, že se jen obtížně může pojit s neživotným podmětem:

68) *La situazione iniziava a innervosirci*. (Renzi 1988-1994: 155³²)

Perifráze *mettersi a + infinitiv* se kromě životných podmětů může kombinovat pouze s neživotnými podměty, které jsou metaforicky brány jako životné a pojí se slovesy vyjadřující meteorologické jevy.

69) *Improvvisamente si mise a piovere*. (Náhle začalo pršet.)

Cominciare/iniziare a + infinitiv se řadí mezi tzv. lexikální perifráze, neboť slovesa si ponechávají svůj původní význam. Za to *mettersi a + infinitiv* nebo *prendere a + infinitiv* patří mezi perifráze gramatické, neboť původní význam je pozměněn. Znamenají: dát se do nějaké činnosti, začít něco dělat.

70) *Quel pazzo si mise a correre contro il muro*. (Ten blázen se rozběhl proti zdi.)

---

³² Renzi, L.: Grande grammatica italiana di consultazione I-II. Il Mulino, Bologna 1988- 1994.

71) *Paolo cominciava a sentire freddo.* (Pavlovi začala být zima.)

2.10 Fázové perifráze vyjadřující pokračující fázi děje

Pokračující fázi děje vyjadřují v italštině *perifrasi progressive* (průběhové) a *perifrasi continuative* (pokračující). Mezi perifráze průběhové patří, kromě *essere dietro a/stare a + infinitiv*, také *stare + gerundium*, *andare/venire + gerundium*. Všechny tyto perifráze vyjadřují nedokonavý vid slovesný a různé fáze děje s ním související: nepřetržité trvání děje, opakování děje, plynulou postupnost děje.

2.10.1 Perifrasi progressive (průběhové): *stare a/essere dietro a + infinitiv*

Stejně jako ostatní verbální perifráze pojící se s gerundiem, tak i *stare a/essere dietro a + infinitiv* popisují právě probíhající děj. I když ten nemusí být v tomto případě považován za aktuální. Perifráze *essere dietro a + infinitiv* je spíše regionální variantou, nejčastěji používanou ve střední Itálii.

Stare a + infinitiv se nepojí se statickými slovesy: 72) **Sto ad essere biondo.*

Vzhledem k tomu, že má tato perifráze statický význam (na rozdíl od jejího tvaru s gerundiem), nedá se kombinovat se slovesy pohybu.

73) *Guarda, Giorgio sta arrivando.* (Podívej, Giorgio přichází.) vs. **Guarda, Giorgio sta ad arrivare.*

Stejně tak se liší od její formy s gerundiem tím, že na rozdíl od ní ji lze kombinovat se všemi slovesnými časy, kromě předminulého a předbudoucího času. Vedle toho se může použít ve větě spolu s příslovci času, která vyjadřují omezení trvání děje: *tutto il giorno, per molte ore, dalle...alle.*

74) *Ti sto ad aspettare tutto il giorno.* (Čekám na tebe celý den.)

Stare a+ infinitiv je limitována na význam „trávit nějaký čas děláním něčeho“, nebo negativní význam „ztráty času“:

75) *Sarebbe troppo lungo starla a coppiare.* (Trvalo by moc dlouho kopírovat ji.)

76) *Non starò a raccontarvi tutto quello che è successo.* (Nebudu vám vyprávět, co všechno se stalo.)

77) *Non stia a disturbarci.* (Neobtěžuj se.)

78) *Nessuno stava ad ascoltarlo.* (Nikdo ho neposlouchal.) (všechny příklady Squartini 1998:

128³³)

V některých větách může mít i význam pozitivní:

79) *Sta a vedere che...* (počkej a uvidíš, že...) (Squartini 1998: 129)

Perifráze *stare a + infinitiv* se může objevit i ve větě, kde si sloveso *stare* zachovává svůj původní význam (= zůstatvat).

80) *Qualcuno interviene, qualcuno sta a guardare.* (Někdo zasáhne, jiný se jen zůstane dívat.) (Squartini 1998: 129)

Stare a + infinitiv může vyjadřovat děj v perfektivním kontextu, ve spojení s příslovcem *vždy* označuje nepřerušené trvání děje:

81) *Paolo sta sempre a parlare con Lucia.* (Paolo mluví s Lucií pořád.) (Squartini 1998: 130)

Stare lí a + infinitiv má navíc lexikální význam lokativní. Příslovce místa *lì* v perifrázi se nedá nahradit žádným jiným příslovcem místa. Významové sloveso, které se k této perifrázi pojí, bývá nejčastěji *pensare, guardare* apod.

82) *Perché stai lì a guardarmi e non mi aiuti?* (Proč tam tak stojíš a koukáš na mě, místo abys mi pomohl?)

83) *Cosa stai lì a fare/ perder tempo/ leggere, quando c'è tanto da fare?*

(Co tam děláš/ ztrácíš čas/ čteš, když je tady tolik práce?) (Renzi 1988- 1994³⁴)

2.10.2 Perifrasi continuative (pokračující): *continuare/proseguire/seguitare a/ persistere a + infinitiv*

Continuare a + infinitiv je nejpoužívanější z těchto perifrází. Všechny vyjadřují jednoduše pokračující děj. *Persistere* může být ve větě jen s životným podmětem, neboť toto sloveso znamená také „trvat na něčem“. I tyto perifráze se neslučují se statickými permanentními a nedurativními slovesy.

84) **Continuava ad essere alto.* (*Pokračoval být vysoký.)

85) **Seguitava a partire/nascere/ incontrare.* (*Pokračoval odcházet/ narodit se/ potkat.)

Opakování děje také vyjadřuje *non fare altro che + infinitiv*.

---

³³ Squartini, M.: Verbal periphrases in Romance. Aspect, actionality, and Grammaticalization. Mouton de Gruyter, Berlín 1998.

³⁴ Renzi, L.: Grande grammatica italiana di consultazione I-II. Il Mulino, Bologna 1988- 1994.

2.11 Fázové perifráze vyjadřující koncovou fází děje:

2.11.1 perifrasi terminative (koncové): *finire (col, per)/terminare/cessare/smettere di + infinitiv*

finire col/per + infinitiv

Perifráze *finire/ terminare di+ infinitiv* vyjadřují úplné ukončení děje nebo jeho úplné naplnění, časují-li se v perfektivních časech a postupné ukončení děje, kombinují-li se s nedokonavými časy.

86) *Chiara ha finito di scrivere il secondo libro sulla vita a Praga.* (Klára dopsala druhou knihu o životě v Praze.)

87) *Chiara finiva di scrivere il secondo libro sulla vita a Praga.* (Klára dopisovala druhou knihu o životě v Praze.)

Zato perifráze *cessare/ smettere di + infinitiv* vyjadřují přerušení nějakého děje. Proto se taky tyto perifráze pojí častěji se slovesy, která nevyjadřují nějaký děj vedoucí k cíli.

88) *Teresa ha smesso di cantare.* (Tereza přestala zpívat.)

Sloveso *terminare* zní v takové větě poněkud negramaticky:

89) **Teresa ha terminato di cantare.* (*Tereza skončila zpívat.)

Sloveso *smettere* vyjadřuje častěji dočasné přerušení děje, zatímco sloveso *cessare* vyjadřuje definitivní přerušení děje. To se liší od definitivního ukončení děje tím, že ačkoliv se děj už nikdy nerealizuje, je tu stále jistá, byť hypotetická možnost, že by se realizovat mohl.

90) *Ha smesso di nevicare.* (...přestalo sněžit, ale možná ještě sněžit bude. Sněžení ustalo.)

91) *Ha cessato di nevicare.*(... přestalo sněžit a už pravděpodobně sněžit nebude. Sněžení pominulo.)

Navíc sloveso *cessare* vyjadřuje spontánní přerušení děje, nepředvídané. Příkladem toho je, že se používá ve větě:

92) *Ha cessato di esistere.* (Zemřel.)

Často bývá ve větě s neživotným podmětem nebo ve větě, kde nemá kontrolu nad dějem.

93) *Antonio ha smesso di fare parte alle competizioni da quando la sua bambina é nata.* (Antonio se přestal účastnit závodů od chvíle, kdy se narodila jeho dcera.= jde o svobodné rozhodnutí.)

94) *Antonio ha cessato di fare parte alle competizioni da quando si é rotto la gamba.*

(Antonio se přestal účastnit závodů od chvíle, co si zlomil nohu.= musí přestat závodit kvůli úrazu. Nejde o dobrovolné rozhodnutí.)

Perifráze *finire col/ per + infinitiv* vyjadřují konečné rozhodnutí, často následující po nějaké pochybnosti.

95) *Dopo avere pensato un pó su come cavarsela da quella situazione imbarazzante, finí col dire la*

verità. (Potom co přemýšlel o tom, jak se dostat z té trapné situace, rozhodl se říct pravdu.)

2.12 Další perifráze popisující určitou fázi děje

Andare/venire a + infinitiv- má dvojí význam: 1) vyjadřuje počínavý děj podobně jako *stare per+infinitiv* nebo *cominciare a + infinitiv* : 96) *Lo spettacolo va a cominciare*. (Představení brzy začne.)

2) vyjadřuje děj konečný: 97) *La penna è andata a finire per terra*. (Pero spadlo na zem.) (Amenta-Strudsholm 2002: 12³⁵)

Tato perifráze bývá v gramatikách málo popsána nejen pro její nepříliš časté užití, ale také proto, že spojení sloves *andare/venire* s infinitivem mívá i význam neperifrastický. Slovesa si v takových příkladech zachovávají svůj lexikální význam:

98) *Andare/venire ad abitare*. (Jít bydlet.) (Amenta-Strudsholm 2002: 14)

Dovere + infinitiv vyjadřuje budoucnost v minulosti, jako varianta složeného kondicionálu nebo imperfekta

Venir fatto di + infinitiv je v současné době používána jen ojediněle a má podobný význam jako perifráze *finire per+ infinitiv*

2.13 Závěrem o italských verbálních perifrázích

Jak jsme viděli, zaujímají verbální perifráze v italském verbálním systému význačné místo. Bez verbálních perifrází by nebylo možné některé slovesné kategorie vůbec vyjádřit (především, co se týče fázovosti děje). Jak je rovněž zřejmé z předchozího textu, je možné v současné době pozorovat dvojí vývoj na poli verbálních perifrází: 1) frekvenční změny v užívání jednotlivých perifrází (v současné době velmi frekventované *stare+ gerundium* vs. Perifráze typu *venir fatto di+ infinitiv*). 2) překračování restrikcí, které dříve byly definičními.

---

³⁵ Amenta, L.;Strudsholm, E.: *Andare a + infinito in italiano. Parametri di variazione sincronici e diacronici*. <http://revistas.ucm.es/fl1/11339527/articulos/CFIT0202110011A.PDF>

3. Korsičtina- úvod

Následující část diplomové práce je věnována korsickým perifrázím, ale i korsičtině obecně. Na rozdíl od předchozí kapitoly, ve které jsem se věnovala výhradně popisu verbálních perifrází v italštině, bych chtěla v této části věnovat prostor i seznámení s korsičtinou jako takovou, neboť je to vedlejší cíl této diplomové práce. Tento krátký úvod o korsičtině považuji za důležitý i z hlediska pochopení jazyka samotného a ze snahy propagace tohoto nepříliš známého jazyka, který má k italštině velmi blízko.

3.1 Historie jazyka na pozadí historie ostrova

Korsičtina je jazyk, jehož současný stav, ale i vývoj je silně spjat s historií ostrova. Proto bych ráda na následujících stránkách nastínila menší historický přehled spolu s danou jazykovou situací každého období.

O prvních obyvatelích ostrova je zmínka již několik tisíc let před naším letopočtem. Co se jazyka týče, Řekové a Římané, kteří na Korsiku přišli pár set let před Kristem, jej hodnotili jako podivný a nesrozumitelný. O původu a začlenění tohoto jazyka existuje dodnes mnoho spekulací. Zatím se mluví o vlivech etruských, řeckých a punských. (Z předlatinského období pochází například název celého ostrova; a to ze slova *kors*, které v překladu znamená „zubatý reliéf“). Opravdový vývoj jazyka tedy začal spolu s romanizací. Na druhou stranu dokázaná existence jazyka před příchodem Římanů vyvrací spekulace, že by korsičtina byla jen „přivezenou“ variantou italštiny.

Romanizace Korsiky sahá do období mezi první a druhou punskou válkou, tedy do třetího století před Kristem. Až do 5. Století po Kristu tvoří Korsika a Sardinie jednu provincii. Tato politická jednota jde částečně dohromady s jednotou jazykovou. Ta má své základy už v předlatinském období: některé výrazy, které se dodnes používají na jihu Korsiky a na severu Sardinie, nemají v celé Románii obdoby. Stefanaggi (2002: 9³⁶) uvádí jako příklad slovo *agnone*, *angioni* (= velký beran) vycházející z *agnu* (se sufixem *-one*), zatímco jinde se používalo jako východisko pro další jazykový vývoj slovo *agnellu*.

Po pádu římského impéria je Korsika obsazena Vandaly a Góty. V té době se Sardinie oddělila. Po nich následovala byzantská okupace. Ani germánská, ani byzantská okupace však

---

³⁶ Stefanaggi, M. J. D.: La langue corse. Presses universitaires de France, 2002.

nepřinesly mnoho nových výrazů. Od počátku 11. Století je Korsika pod dominancí Pisy. Oficiálním jazykem se tak stává toskánština, jejíž vliv je na vývoj korsičtiny zásadní. Toto období je také úzce spjato se stavbou římskokatolických kostelů na ostrově, a tudíž s dotvářením a rozšířením korsického jazyka po celém ostrově.

Korsičtina tak začíná dostávat své charakteristické rysy pod vlivem toskánštiny. Není to ale toskánština, která se stala základem pro italský jazyk, v které můžeme najít podobnost korsičtiny s tímto dialektem. Korsičtina je příbuzná s toskánštinou z dob působení Danta a Boccaccia. Proto také, jak píše Jacques Fusina (1999: 14³⁷), někteří lingvisté nacházejí ještě v současné korsičtině „dantovské zabarvení“. Vliv florentiny 13. Století na korsičtinu je patrný ve všech částech jazyka: ve fonetice, morfologii, slovní zásobě i skladbě. Například slovesný tvar *sapemu* (= víme) je stejný jako ve středověké toskánštině, ale liší se od toskánštiny pozdějšího období: *sapiamo*.

V roce 1284 porazil Janov Pisu v bitvě u Melorie a zabral celé území. Janov už předtím osídlil část ostrova; konkrétně Bonifacio a Calvi. Korsičané vnímali tuto okupaci mnohem negativněji nežli nadvládu Pisy. Janovské osídlení přišlo opět spolu s toskánštinou. Avšak tentokrát se jednalo o toskánštinu, která se později stala jazykem italštiny. Korsičtina tak byla na dlouho vnímána jako varianta toskánského dialektu, se snahou udržet si podobu pod vlivem toskánštiny 13. Století.

V polovině 18. Století se podařilo Korsičanům na krátké období (necelých 20 let) vytvořit samostatný stát s hlavním městem v Corte, vlastní měnou, armádou, a dokonce i univerzitou. Avšak podepsáním Versaillské dohody (1768) postupuje Janov dočasně práva na Korsiku Francii, a tím sen o samostatném státě pro Korsičany končí. Pofrancouzštění ostrova tedy oficiálně začíná rokem 1768, avšak trvá ještě jedno století, než začne francouzská kultura a jazyk pronikat na Korsiku.

Do konce 19. Století posílají ještě majetní Korsičané své děti studovat do Itálie.

Do francouzské revoluce francouzské úřady částečně tolerovaly korsickou nepřizpůsobivost se naučit francouzský jazyk. Za francouzské revoluce bylo výhradní používání toskánského dialektu a korsičtiny považováno za pokus o kontrarevoluci. V té době byla výuka francouzštiny zavedena do škol. Na školách začíná v té době bilingvní výuka: francouzsky a italsky. Italština však začíná být ze škol postupně vytlačována, až v roce 1881 se stává francouzština oficiálně jediným vyučovaným jazykem na školách. Koncem 19. Století se přestávají psát i noviny v italském jazyce.

K pronikání francouzské kultury na Korsiku přispěly i časté emigrace obyvatel ostrova do Francie za prací. Byla to právě ekonomická zaostalost, která spolu s oficiálními nařízeními na ostrově donutila Korsičany „přizpůsobit se Francii“. Korsičtina tím velmi utrpěla, a to jak po kvalitativní stránce, tak i co se četnosti užití týče. Zatímco italština a korsičtina mohly spolu

---

³⁷ Fusina, J.: Parlons corse. L'Harmattan, Paris 1999.

existovat bok po boku, s korsičtinou a francouzštinou tomu tak nebylo, neboť se od sebe oba jazyky výrazněji liší. (Například výraznější podíl slovní zásoby germánského původu ve francouzštině, výrazné rozdíly fonetické atd.)

2. světová válka přerušila snahy korsických literátů a lingvistů posílit rozvoj korsičtiny na ostrově a přiblížit se italštině. Hlásit se k italštině nebo snažit se prosazovat korsičtinu mělo podobný význam jako hlásit se k fašismu. Negativnímu pohledu na korsičtinu přispěla i malá skupinka literátů pod názvem *A muvra*, kteří byli v roce 1946 obviněni z iredentismu a odsouzeni za profašistické tendence.

Po skončení 2. Světové války se na Korsice začaly opět postupně uplatňovat snahy o prosazení korsičtiny. Vzniká například akademie pro obranu a ochranu dialektu a korsických tradic. Důležitou roli hraje také časopis „*U Muntenese*“, do kterého korsicky píšou doboví literáti a lingvisté. Ti spolu utvořili sdružení *Lingua corsa*, které v roce 1959 požadovalo, aby byla korsičtina povinným jazykem na ostrově a volitelným vyučovaným jazykem mimo Korsiku. V roce 1968 se na fakultách v Aix en Provence, Nice a Paříž III začíná vyučovat korsičtina. V roce 1973 byla korsičtina zařazena mezi regionální a menšinové jazyky na francouzském území, které nejsou oficiálním jazykem žádného státu. Od roku 1982 získala Korsika v rámci Francie autonomii s vlastní vládou a regionálním parlamentem.

3.2 Korsičtina: jazyk nebo dialekt

Otázka, zda považovat korsičtinu za jazyk, nebo pouze za dialekt, je možné zodpovědět různými způsoby. Především vezměme v úvahu, že korsičtina nebyla dosud začleněna mezi jazyky uznávané Evropskou chartou regionálních či menšinových jazyků (tato charta byla přijata v roce 1992). Oficiálně tedy status jazyka zatím korsičtina nezískala. Přesto existuje mnoho důvodů, proč mluvit o korsičtině jako o jazyku. Hlavním z nich je uznání korsičtiny jako jazyka na pozadí snahy o uznání korsického národa. To vychází, jak jsme viděli, ze snahy Korsičanů vymanit se z francouzského vlivu. Tato tendence má různorodé následky. Nejzásadnějším z nich je asi snaha o kodifikaci jazyka a vznik psané podoby korsičtiny. Ta v podstatě neexistovala do devatenáctého století, kdy se začala na ostrově prosazovat francouzština. Korsičtina má velkou tradici v mluvené podobě jazyka, konkrétně v dodnes zachovaných a stále populárních lidových zpěvech a typických vokálních souborech. Před francouzskou okupací ostrova se korsičtina používala jen v mluveném projevu, pro psaný projev se používala výhradně italština. Korsičané, kteří nechtěli za žádnou cenu přijmout francouzštinu jako oficiální jazyk, dali přednost vzniku psané podoby korsičtiny.

Díky tomuto přechodu z mluvené na psanou podobu jazyka vyvstaly další otázky. Konkrétně šlo o to, jaký z korsických dialektů bude považován za normu pro korsický jazyk. Korsičtina se totiž

dělí na několik lingvistických ostrůvků, které na Korsice existují už po staletí a které od sebe odděluje pohoří:

- 1) cismunticu (před horami): převládající dialekt severní Korsiky vyznačující se historickým vlivem toskánských dialektů.
- 2) pumunticu (za horami): menšinový dialekt jižní části Korsiky, jehož součástí je v Bonifaciu a okolí ligurština (která přišla spolu s Janovany ve 13. Století), sardština a v Cargese pozůstatky řečtiny. (Dialekt jižní Korsiky ještě dnes převládá i v severní části Sardinie.)

Po dlouhých debatách se prosadil názor, že jazyk je směsí jeho lokálních dialektů. To však znamená, že při psaní gramatik nebo vyučování jazyka na školách se počítá s tím, že budou popsány nebo vyučovány obě regionální varianty jazyka.

Zda lze dá korsičtinu považovat za jazyk či nikoliv, dnes také záleží na míře pofrancouzštění obyvatel ostrova. Je evidentní, že se francouzština prosadila jako oficiální jazyk. Samozřejmě to zároveň znamená zanikání korsičtiny. (Pod záštitou organizace UNESCO je korsičtina na seznamu ohrožených jazyků.) Na druhou stranu je korsičtina jazykem, který se stále běžně používá, a to jak v psané, tak i v mluvené formě. Takový status zdaleka nemají dialekty francouzských regionů, kde je jejich užití jen okrajové, na pokraji vymizení.

V současné době se korsičtina na ostrově užívá především v soukromém životě, v rodinném kruhu apod. Formálním jazykem zůstává francouzština. Stefanaggi (2002: 16³⁸) rozlišuje tři typy užití korsičtiny na ostrově. Mezi první z nich patří postupně mizící generace uživatelů tohoto jazyka, kteří žijí mimo města a kteří mluví především korsicky, francouzštinu znají jenom pasivně. Největší míra přijetí francouzského jazyka se projevuje ve městech. Pro dnešní obyvatele korsických větších měst (Bastia, Porto Vecchio, Ajaccio) je francouzština rodným jazykem, znalost korsičtiny je většinou pasivní. Mezi těmito dvěma extrémními póly se nachází ještě generace těch, pro které je korsičtina rodným jazykem a francouzština jazykem, který užívají jen výjimečně. To znamená, že jejich znalost francouzštiny není pouze pasivní, ale zato dosti omezená, vycházející jen z toho, co se povinně naučili ve škole. V tom se právě zásadně liší od obyvatel měst, kteří francouzštinu užívají aktivně a která je tudíž ovlivněna regionálním užitím, a to jak po stránce fonetické, tak i po stránce syntaktické a lexikální.

Jestliže definujeme jazyk jako oficiální jazyk národa, jazyk kultury, předpokládá se existence jazyka psaného, normovaného a následně vyučovaného. Co se korsičtiny týče, jak víme, nebyl dosud tento jazyk dostatečně popsán. A to jak z diachronního pohledu na jazyk, tak z pohledu synchronního. Gramatiky, které dnes existují, se snaží popsat korsičtinu s ohledem na všechny varianty jeho užití. Avšak ne všechny lingvistické stránky jazyka byly doposud popsány.

---

³⁸ Stefanaggi, M. J. D.: La langue corse. Presses universitaires de France, 2002.

To, že je korsičtina jazykem korsické kultury, je jasné. Nezměnilo na tom nic ani pronikání francouzské kultury na ostrově, spíše naopak je v tomto směru rozvoj korsičtiny posílen. To především vznikem a postupným rozvojem psané podoby jazyka a také politickými snahami o samostatnost Korsiky. Celkově vzato se korsičtina ve své současné podobě nedá považovat za jazyk, avšak dá se říct, že jde o jazyk menšinový, který se postupně vyvíjí v jazyk jako takový.

3.3 Verbální perifráze v korsičtině

Obečným problémem korsičtiny je fakt, že tento jazyk doposud nebyl dostatečně popsán. Na následujících stránkách se tedy pokusím „zmapovat“ část korsického verbálního systému, konkrétně existenci verbálních perifrází a jejich užití. Pro tuto práci vycházím především z díla Jeana Chiorboliho *La langue des Corses: notes linguistiques et glottopolitiques* (1992³⁹), které poskytuje zatím asi nejpřesnější popis některých korsických perifrází. Ostatní korsické perifrastické konstrukce jsem převážně našla jako příklady jiných gramatických jevů v dalších běžně užívaných korsických gramatikách.

V korsičtině se verbální perifráze vážou jen s některými nefinitními slovesnými tvary: s gerundiem a infinitivem. Existence perifrází pojících se s příděstím minulým nebyla dosud prokázána.

Nejpoužívanější perifráze se týkají především slovesných kategorií času (vyjádření blízké budoucnosti a minulosti), několik z nich popisuje určité fáze povahy děje a jen několik jich má i význam modální.

Stejně jako jsem se snažila vysvětlit, co jsou a jakou roli ve verbálním systému zaužívají nefinitní tvary, které jsou součástí italských verbálních perifrází, ráda bych je na úvod o korsických perifrázích popsala i zde. V tomto případě především proto, že tvary a použití gerundia i infinitivu jsou od italštiny dost rozdílné a usnadní se tak i srozumitelnost perifrází.

3.4 Gerundium

V korsičtině splývá tvar gerundia s příděstím přítomným, které se v jazyce používá jen ojediněle. Ve funkci příděstí přítomného se používá tam, kde je v současné italštině nahrazeno opisem a naopak příděstí přítomné neexistuje v korsičtině tam, kde se v současné italštině používá.

---

³⁹ Chiorboli, J.: *La langue des Corses. Notes linguistiques et glottopolitiques*. S. n. e., Bastia 1992.

1) *L'aghju vistu passendu per Barchetta.* (Viděl jsem ho, jak procházel přes Barchettu.) vs. *L'ho visto che passava per Barchetta.* (Chiorboli 1992: 50)

2) *La legge obbligante i giovani a portare le armi.* (Zákon, který povinnuje mladé muže, aby se chopili zbraně.) (Chiorboli 1992: 50) – Tato věta nemá korsický ekvivalent.

Ve funkci přičestí přítomného se používá namísto vedlejší věty vztažné. Stejnou funkci může mít i infinitiv.

3) *Stancu sonu li me occhi, sempre guardendu la via.* (Moje oči jsou stále unavené, jak stále sledují cestu.) (Chiorboli 1992: 51) vs. *Stanchi sono i miei occhi che guardano sempre la strada.*

4) *Vi mandu stu cumunicatu cuncernendu l'acquistu di u statutu speciali.* (Posílám vám zprávu, jejíž součástí je nabytí těchto zvláštních ustanovení.) (Chiorboli 1992: 51) vs. *Vi mando questo comunicato che concerne l'acquisto degli statuti speciali.*

Z příkladu 4) je vidět, že v korsičtině může být podmět slovesa v gerundiu také předmětem věty hlavní. V italštině to však není možné: sloveso v gerundiu má spolu se slovesem ve 45. orničti tvaru stejný podmět. Podle gramatiky Jeana Chiorboliho (1992) může gerundium někdy dát slovesu význam durativní. Tak jako tomu je v příkladu 3).

V korsičtině se dá gerundium nahradit infinitivem:

5) *L'aghju vistu passendu/ l'aghju vistu passà.* (Viděl jsem ho procházet.)

Na tvary korsického gerundia má vliv blízký kontakt s francouzštinou. Tak například vznikla kombinace předložky *in* + *gerundium*. Tento tvar je často používaný, avšak jak píše Jean Chiorboli, všechny gramatiky jeho užití odsuzují. Tato kombinace s předložkou *in* vyjadřuje způsob nebo současnost. Tento tvar vznikl na Korsice v 19. Století pod vlivem italštiny.

6) *Trova il giovane in ghjucandu.* (Příklad užití gerundia ve staré italštině.) vs. *Trova il giovane che giocava.* (Našel chlapce, jak si hraje.) (Chiorboli 1992: 53)

Gerundium má tvar přítomný: *ghjucandu* a tvar minulý: *avendu parlatu* (sloveso *parlà*= mluvit). Gerundium přítomné vyjadřuje současnost vzhledem ke slovesu ve finitním tvaru.

Složené gerundium vyjadřuje předčasnost vzhledem ke slovesu ve finitním tvaru.

Gerundium má i modální význam:: vyjadřuje způsob, prostředek.

8) *E s'è m'addurmentu nannend'à tutti l'ori.* (A co když usnu zpívaje si ukolébavku.)

9) *Si po' cunclude in fendu duie rimarche.* (Můžeme to uzavřít s dvěma napomenutími.) (oba příklady- Chiorboli 1992: 50⁴⁰)

V korsičtině může mít gerundium stejnou funkci jako v moderní italštině; tedy při vyjádření současnosti se slovesem v hlavní větě. Aby nedošlo k nedorozumění, zda-li se ve větě jedná o gerundium nebo o vyjádření přičestí přítomného navrhuje Jean Chiorboli s odvoláním

---

⁴⁰ Chiorboli, J.: *La langue des Corses. Notes linguistiques et glottopolitiques.* S. n. e., Bastia 1992.

na Agostiniho *L'usu di a nostra lingua: grammaire descriptive corse* (1984: 131⁴¹) a jiné gramatiky, rozlišit rozdílné užití gerundia dle jeho umístění ve větě, tedy změnou slovosledu.

Věta s příčestím přítomným je vždy na začátku celého souvětí a věta s gerundiem následuje po větě hlavní.

10) *Passendu per Barcchetta l'aghju vistu.* (Procházeje Barchettou jsem ho uviděl.)

11) *L'aghju vistu passendu per Barcchetta.* (Viděl jsem ho, jak prochází Barchettou.)

(Chiorboli 1992: 53)

Tento úzus činí kombinaci *in + gerundium* nepoužitelnou, ačkoliv by namísto řešení se slovosledem vyřešila veškeré pochybnosti o rozdílném užití gerundia v 46orničtině (italské vs. korsické gerundium).

3.5 Perifráze pojící se s gerundiem:

Esse+ gerundium

Andà+ gerundium

Vene+ gerundium

3.6 *Esse+ gerundium*

Tato perifráze vyjadřuje právě probíhající děj, podobně jako v italštině *stare + gerundium*. Oba jazyky tedy používají rozdílná pomocná slovesa pro vyjádření tzv. *perifrasi progressiva* (*stare* vs. Korsické *esse*= být). V současné korsičtině se pro vyjádření průběhového času používá i perifráze *esse in traccia di + infinitiv* (která má podobný význam jako francouzská perifráze *être en train de + infinitiv*) a *esse à + infinitiv*. Stejně tak se dá v korsičtině vyjádřit průběhový čas i přítomným časem prostým.

12) *Hè sempre lagnendusi.* (Stále si stěžuje.) = *esse + gerundium*

13) *Hè sempre in traccia di lagnà si.* = *esse in traccia + infinitiv*

14) *Si lagna sempre.* = přítomný čas prostý (Chiorboli 1992: 51⁴²)

Perifráze *esse+ gerundium* je i přes další tvary vyjadřující průběhový čas, nejpoužívanějším z nich.

---

⁴¹ Agostini, P. M.: *L'usu di a nostra lingua: grammaire descriptive corse*. Scola corsa, Bastia 1984.

⁴² Chiorboli, J.: *La langue des Corses. Notes linguistiques et glottopolitiques*. S. n. e., Bastia 1992.

V korsičtině existuje i kombinace *stà* + *gerundium*. Nelze ji však považovat za perifrázi, neboť sloveso *stà* (= italské *stare*) zde není ve funkci pomocného slovesa, ale zachovává si svůj původní význam; tedy „zůstat“. Proto, na rozdíl od italské perifráze *stare* + *gerundium*, nelze těžko kombinovat se slovesem v gerundiu vyjadřující nějaký pohyb.

15) **Stà currendu tutta a santa ghjurnata*. vs. *Sta correndo per tutta la giornata* (Celý den pobíhá.) Navíc, zatímco tato italská perifráze je omezená v použití jen na některé slovesné časy (nedá se kombinovat s dokonavými časy), neplatí toto omezení pro korsickou kombinaci *stà* + *gerundium*, neboť, jak už bylo řečeno, se nejedná o perifrázi.

16) *Hè statu scrivendu tutta a santa ghjurnata* (Věnoval se psaní celý den.) vs. **è stato scrivendo...è 47rimasto a scrivere*.(Chiorboli 1992: 55⁴³)

Z předchozího příkladu je zjevné, že korsičtina používá gerundium tam, kde by italština použila opis s infinitivem.

3.7 Andà+ gerundium

Stejně jako v italštině tato perifráze vyjadřuje právě probíhající děj. Také se používá ve spojení s nedokonavými časy:

17) *Andava circandu un medicamentu da una farmacia à l'altra*. (Sháněl lék od jedné lékárny k druhé.) (Yvia Croce 1979: 139)

Toto spojení může vyjadřovat i způsob:

3) *Si n'andava cantendu una canzunetta* (Chodil zpívaje si jednu písničku.) (Yvia Croce 1979: 139)

3.8 Vene+ gerundium

Podobně jako v italštině se tato perifráze pojí se slovesy označující změnu stavu:

18) *Vene ingrandendu ogni jornu, stu zitellu*. (Ten chlapec roste každým dnem.) (Yvia Croce 1979: 139⁴⁴)

---

⁴³ Chiorboli, J.: La langue des Corses. Notes linguistiques et glottopolitiques. S. n. e., Bastia 1992.

⁴⁴ Croce, Y. H.: Grammaire corse. Éditions Cynros et Méditerranée, Ajaccio 1979.

3.9 Infinitiv

Korsický infinitiv se vyznačuje především ztrátou infinitivního sufixu *-re*. Namísto toho bývá infinitiv zakončen samohláskou *-à*, *-è*, *-ì*. Slovesa se dále rozlišují podle přízvuku na slovesa „*arhizotonique*“ (slovesa mající přízvuk na infinitivní koncovec) a slovesa „*rhizotonique*“ (slovesa, jejichž přízvuk je na kořeni slovesa).

Slovesa mající přízvuk na infinitivní koncovec se rozdělují do třech konjugací právě podle jejich koncovek. 1. Konjugace je zakončena na samohlásku *-à*. Patří do ní velký počet převážně pravidelných sloves: *cantà*, *fà*, *andà* (zpívat, dělat, jít). Do 2. Konjugace, zakončené na *-è*, patří jen několik nepravidelných sloves: *avè*, *duvè*, *parè*, *pudè*, *sapè*, *valè*, *vulè* (mít, muset, zdát se, moct, vědět, mít cenu, chtít). 3. Konjugaci tvoří slovesa zakončená na *-ì*. Je pro ní typické, že má dva tvary infinitivu. Jde o zkrácený tvar, zakončený samohláskou *-ì*, a tvar, který má infinitivní koncovku *-iscie/-iscia*.

Finì/finisce/finiscia, capì/capisce/capiscia (Skončit, rozumět)

Slovesa, která mají přízvuk na kmeni slovesa se rozlišují rozdílnou infinitivní koncovkou: *-e* na severu Korsiky, *-a* na jihu Korsiky. Patří sem například sloveso *esse/essa* (být), které často zastává funkci pomocného slovesa ve složených časech nebo polopomocného slovesa u verbálních perifrází. Dále sem patří slovesa jako *fughje/fughja, beie/beia, mette/metta* atd. (utéct, pít, dát).

Zajímavé je, že některé tvary podstatných jmen, tvořené od infinitivu korsických sloves, mají tvar jako infinitiv sloves románských: (sloveso) *sapèl* (substantivum) *u sapere*. Substantiva končící na *-re*, tvořená od infinitivu sloves, se vyznačují tím, že jsou více substantizovaná než ta, která mají tvar jako infinitiv sloves a odlišují se od něj jen členem, který je povinně předchází.

19) *Tutti i sapèl/ tutti i saperi*. (všechny znalosti.)

Navíc je delší tvar, zakončený na *-re*, méně užívaný a pokud existují pro podstatná jména obě varianty (delší i zkrácená), používá se běžně tvar zkrácený.

Další zvláštností korsického infinitivu je tzv. *infinitif paragogique* (tzv. přísuvka), který se vyznačuje tím, že se přidává koncovka *-ne (-ni)* namísto koncovky infinitivu *-re* u oxyton. Tím se navrácí jejich přízvuk tam, kde běžně bývá u sloves zakončených na sufix *-re*, tedy na předposlední slabice. Příklad: *cantà, parlà/ cantane, parlane*. (Zpívat, mluvit.) Tento tvar se používá především v literatuře. Často bývá umístěn na konci věty, kde zakončuje intonaci celé věty.

3.10 Perifráze pojící se s infinitivem

Avè da+ infinitiv

Andà à+ infinitiv

Vene à+ infinitiv (vene di+ infinitiv)

Turnà à+ infinitiv

Esse in traccia di+ infinitiv

esse à+ infinitiv

esse per+ infinitiv

3. 11 Verbální perifráze týkající se povahy děje:

3.11.1 Esse per+ infinitiv

Pomocné sloveso *stare* ve verbální perifrázi bývá v korsičtině nahrazeno i v jiných perifrázích. Pro korsičtinu například neexistuje perifráze *stare per + infinitiv*. V korsičtině je italská perifráze *stare per+ infinitiv* nahrazena perifrází *esse per + infinitiv*.

20) *Sò per finì* (Právě končím.)

Tato perifráze, stejně jako v italštině, vyjadřuje zamýšlený děj v bezprostřední budoucnosti. Stejně tak se zamýšlený děj nemusí nutně zrealizovat. Viz následující příklad:

21) *U solitu ghjiru era compiu è Antonu era par vultà. Ma a vediva vulia andà più dà, ... Antonu dissi di sì, ùn ci vulia di scuntintalla.* (Běžná trasa byla dokončena a Antonín se chtěl vrátit. Ale vdova chtěla jet dál, ... Antonín souhlasil. Nechtěl jí znepokojovat.) (Marchetti 1974: 290⁴⁵)

3.11.2 Andà à+ infinitiv

Tato perifráze není v gramatikách popsána, avšak se objevují příklady vět, které se zdají mít perifrastický význam. Stejně jako v italštině se tato perifráze objevuje jen ojedinele. Perifráze *andà à + infinitiv* může mít podobný význam jako v italštině: vyjadřuje počáteční fázi děje, s podobným významem jako mají perifráze *stare per + infinitiv*, *andare a + infinitiv*.

22) *Vò à piglià a mo baretta.* (Vezmu si čepici.) (Marchetti 1974: 212)

Kombinace slovesa *andà à* a infinitivu však ve většině případů není perifrází, neboť si sloveso zachovává zcela svůj původní význam.

23) *Fattu cena, omu vò à vighjà in piazza.* (Po večeři se jde hlídat na náměstí.) (Romani 2000: 67⁴⁶)

---

⁴⁵ Marchetti, P.: *Le corse sans peine*. Assimil, Chennevières-sur-Marne 1974.

⁴⁶ Romani, G.: *Grammaire corse pour le collège et l'école*. DCL éditions, Bastia 2000.

3.11.3 Esse in traccia di+ infinitiv, esse à+ infinitiv

Jak už bylo řečeno, tyto perifráze patří mezi tzv. *perifrasi progressive*. Přesto některé slovníky (<http://adecec.net/infcor/index.php>) přirovnávají perifrázi *esse in traccia di + infinitiv* k perifrázi *esse per+ infinitiv*. Znamená to tedy, že vyjadřuje jak zamýšlený, tak už právě probíhající děj. Zároveň v sobě nese význam „být zaneprázdněn něčím“.

24) *Esse in traccia di parte*. (Být právě na odchodu.).

25) *So sempre in traccia di manghjà. A Merria...* (Stále hodují, v Merria.) (Parodická adaptace písně A Merria Huberta Tempete)

26) *So in traccia di corre*. (Běžím.) (<ftp://trf.education.gouv.fr/pub/edutel/bo/2003/hs2/corse.pdf>)

3.11.4 Turnà à+ infinitiv

Opakování děje se dá v korsičtině vyjádřit třemi způsoby: buď se použije prefix *ri-* před slovesem nebo se použije opis slovesa *turnà* (vrátit se) ve spojení s předložkou *à* a infinitivem. Sloveso *turnà* zde částečně ztrácí svůj význam a má stejnou funkci jako prefix *ri-*. Dalším způsobem vyjádření opakování děje je použití příslovce *torna* za slovesem (ve složených časech může být jeho součástí).

27) *Rientre, riparte, riturnà*. (Znovu vejít, znovu odejít, vrátit se.) (Romani 2000: 75⁴⁷)

28) *Ecculu chì torna à vene!* (Podívejme se, kdo se vrátil!) (Yvia Croce 1979: 131⁴⁸)

29) *L'anu pigliatu torna/ l'anu torna pigliatu*. (Zase ho chytili.) (Romani 2000: 75)

Opakování děje se nejčastěji vyjadřuje právě opisem *turnà à+ infinitiv*.

3.12 Avè da+ infinitiv

Analytický tvar času budoucího

Pro vyjádření času budoucího se v korsičtině používá jak čas přítomný (*fughje*), tak syntetický tvar futura (*fughjerà*). Zachoval se i analytický tvar pocházející z latinského futura *habeo cantare*.

---

⁴⁷ Romani, G.: Grammaire corse pour le collègue et l'école. DCL éditions, Bastia 2000.

⁴⁸ Croce, Y. H.: Grammaire corse. Éditions Cyrnos et Méditerranée, Ajaccio 1979.

Analytické futurum se tvoří kombinací modálního slovesa *avè* (mít), předložkou *da* a infinitivem. Vzhledem k tomu, že sloveso *avè da* může vyjadřovat také modální význam nutnosti, je někdy těžké rozlišit, zda celá perifráze vyjadřuje čas budoucí nebo jestli má tento modální význam.

30) (*Per chì s'hà da marità l'omu pò sceglie, a donna hà da accettà.* (Když jde o vdavky, muž si může vybrat, ale žena musí přijmout (ho).) (Chiorboli 1992: 91⁴⁹)

31) *Aghju da scrive subitu.* (Musím to hned napsat.) (Yvia Croce 1979: 112⁵⁰)

Co se výslovnosti týče, bývá občas *d* předložky *da* u této perifráze zamlčeno. Při psaní jej však nesmíme opomenout.

Pomocné sloveso *avè* se ve verbálních perifrázích často používá ve „zkrácené“ podobě, a to pro 1. a 2. Osobu plurálu:

32) *Avenu da cantà/ emu da cantà* (Budeme zpívat.)

33) *Avete da cantà/ ete da cantà* (Budete zpívat.) (Chiorboli 1992: 92)

Perifrastické futurum je v korsičtině nejužívanější formou (oproti syntetické formě futura) pro vyjádření budoucího času prostého. Futurum syntetické se při vyjádření budoucnosti významově liší od analytického tvaru futura a přítomného času. Děj, který popisuje, je považovaný za pravděpodobný.

Kondicionál v korsičtině má kromě syntetické formy i tvar analytický: *cantaria- canterebbe* (tvary syntetické) vs. *Avia da cantà* (tvar analytický). Perifrastické *avè da + infinitiv* (pomocné sloveso *avè* je v imperfektu) vyjadřuje následnost v minulosti stejně jako jeho obdoba *avè da + infinitiv* (kde pomocné sloveso je v přítomném čase) vyjadřuje následnost v přítomnosti. Proto bývá často tento tvar přirovnáván k francouzskému futur périphrastique *aller + infinitiv*.

Perifráze *avè da + infinitiv* (pomocné sloveso je v přítomném čase) může mít, kromě následnosti, modální význam možnosti, vycházející z nějaké okolnosti, která může, ale nemusí, být explicitně vyjádřena.

33) *Quale hà da crede ch'ella hè vera quessa? vs. Chi crederebbe che questo sia vero?*

(Kdo by věřil, že je to pravda?) (Chiorboli 1992:105⁵¹)

---

⁴⁹ Chiorboli, J.: La langue des Corses. Notes linguistiques et glottopolitiques. S. n. e., Bastia 1992.

⁵⁰ Croce, Y. H.: Grammaire corse. Éditions Cynnos et Méditerranée, Ajaccio 1979.

⁵¹ Chiorboli, J.: La langue des Corses. Notes linguistiques et glottopolitiques. S. n. e., Bastia 1992.

3.13 Vene à+ infinitiv

I perifráze se slovesem *vene* (přijít) má modální význam. Ve spojení s předložkou *à* a infinitivem ztrácí sloveso *vene* zcela svůj původní význam a vyjadřuje nutnost:

35) *Hè vinutu à more.* (Musel zemřít.) <http://gbatti-alinguacorsa.pagesperso-orange.fr/grammaire/tournures.htm#VENE>

3.14 Vene di+ infinitiv

Mezi perifráze, které nejsou korsickými gramatikami uznávány, ale vyskytují se jak v mluvené, tak i psané podobě korsičtiny, patří perifráze *vene di + infinitiv*. Z jejího tvaru je patrné, že vznikla z francouzské varianty *venir de + infinitiv* a má mít stejnou funkci; tedy vyjadřovat blízkou- bezprostřední minulost.

36) *Vene di ghjunghje.* (Právě přišel.) (Fusina 1999: 67⁵²)

Jacques Fusina (1999) považuje tuto perifrázi za nadbytečnou, neboť v korsičtině se dá blízká minulost vyjádřit složeným tvarem: *hè ghjuntu avà*.

Dalším problematickým opisem, který, jak jsme viděli, není oficiálně uznáván, je kombinace *stà + gerundium*. Ačkoliv, jak bylo výše popsáno, při kombinaci slovesa *stà* s gerundiem si zachovává sloveso ve finitním tvaru svůj původní význam, najdou se i příklady, které vypadají spíše jako perifráze:

38) *Stava scrivendu quandu tu hai picchjatu.* (Psal, když jsi zaklepal.) (Yvia Croce 1979: 139⁵³)

Z tohoto příkladu je patrné, že sloveso *stà* je zde ve funkci pouze pomocného slovesa.

Podobně je to s kombinací *stà per + infinitiv*. Najde se pár příkladů, kde jde o stejný tvar a použití jako u italské perifráze *stare per + infinitiv*.

39) *Stava per andàssine cume no'junghjaremu...* (Byla právě na odchodu, když my jsme přicházeli...) (Yvia Croce 1979: 117)

40) *Stà per more. Stà per ghjunghje.* (Umírá. Přichází.) (adecec. Net/ infcor)

---

⁵² Fusina, J.: *Parlons corse*. L'Harmattan, Paris 1999.

⁵³ Croce, Y. H.: *Grammaire corse*. Éditions Cynros et Méditerranée, Ajaccio 1979.

3.15 Závěrem o korsických perifrázích

Jak jsme viděli, oproti italštině je v korsičtině popsáno jen nemnoho verbálních perifrází. Avšak některé z nich (*avè da + infinitiv*, *esse + gerundium*) mají v korsickém slovesném systému nezaměnitelné místo a pokud existuje více variant pro vyjádření určitého gramatického jevu (*turnà à + infinitiv*- vyjádření opakování děje), je daná verbální perifráze nejčastěji používaná. Viděli jsme také, že v současné korsičtině je tendence vytvářet převzaté varianty francouzských a italských perifrází. Je tedy jen otázkou času a dalšího vývoje korsičtiny, jakým směrem se rozvoj verbálních perifrází bude ubírat.

Závěr

V 1. části práce jsme se seznámili s verbální perifrází. Nejdříve skrze snahu o její definici, pak skrze její teoretický rozbor na základě začlenění verbální perifráze do gramatikalizačního procesu. Pro úplnost popsání perifráze následovaly příklady realizace verbálních perifrází v několika světových jazycích.

Druhá část práce se týkala výhradně popisu verbálních perifrází v italštině. Vzhledem k tomu, že se italské perifráze týkají z velké části povahy děje, bylo zapotřebí nejprve vysvětlit, jakým způsobem se realizuje povaha děje v italštině. Stejně tak jsme si nejdříve vysvětlili, jak vypadá v italštině gerundium. Tím jsme jasně oddělili tvary gerundia od perifrází, které se s gerundiem pojí. Perifráze jsme pak rozpoznali podle nefinitních tvarů, se kterými se pojí, a následně podle toho, jakou roli mají ve slovesném italském systému. Zjistili jsme, že některé perifráze (stare + gerundium) jsou často užívány, zatímco jiné nejsou skoro popsány (andare a + infinitiv).

V úvodu třetí části jsme se seznámili s historií jazyka a Korsikou, ostrovem, jehož národ nedosáhl nikdy zcela vlastní autonomie, ale který má už po staletí vlastní jazyk. Po krátkém sociálně-historickém úvodu následoval popis korsických perifrází. Jak už bylo řečeno, vzhledem k nedostatečnému popisu korsického jazyka, nejsou ani verbální perifráze dostatečně popsány. Na korsických perifrázích a korsickém jazyce je obecně zajímavé, že vývoj korsičtiny je pod dvojitým vlivem: 1) historickým vlivem toskánských dialektů, 2) současným vlivem všudypřítomné francouzštiny.

Riassunto

Nella prima parte della tesi abbiamo provato di fare una presentazione delle perifrasi verbali. In un primo tempo mediante il tentativo di definirle, successivamente con l'analisi teoretica integrando le perifrasi verbali nel processo di grammaticalizzazione. Per rendere la descrizione delle perifrasi completa, abbiamo poi visto alcuni esempi della realizzazione delle perifrasi verbali in diverse lingue.

La seconda parte della tesi atteneva alla descrizione delle perifrasi verbali in italiano. Visto che le perifrasi verbali si riferiscono di gran parte all'aspetto, abbiamo inizialmente descritto e definito l'aspetto italiano. Allo stesso modo abbiamo descritto il gerundio italiano. Così abbiamo individuato le forme del gerundio dalle perifrasi che si uniscono al gerundio.

Abbiamo classificato le perifrasi secondo i modi indefiniti, alle quali si uniscono ma anche secondo la loro funzione nel sistema verbale italiano. Alla fine abbiamo constatato che alcune perifrasi (*stare + gerundio*) sono usate più spesso delle altre, che non sono quasi descritte nelle grammatiche (*andare + infinito*).

All'inizio della terza parte abbiamo fatto una premessa sulla storia della lingua corsa e su Corsica, la cui nazione non è mai riuscita ad ottenere l'indipendenza ma che ha da secoli una propria lingua. Successivamente abbiamo descritto le perifrasi verbali corse. Da quanto era detto prima, visto la mancanza di una descrizione linguistica della lingua corsa neanche le perifrasi verbali non sono abbastanza definite e descritte. Nonostante abbiamo visto mediante la realizzazione delle perifrasi verbali che lo sviluppo della lingua corsa è influenzato sia dai dialetti toscani sia dalla lingua francese.

Résumé

The first part of the thesis focuses on verbal periphrases. First we deal with its attempted definition; later on we deal with the theoretical analysis of verbal periphrases/complex based on the role it plays in grammaticalisation. To complete our description, examples of verbal periphrases in several (world) languages follow.

The second part of the thesis focuses solely on the description of verbal periphrases in Italian. Since Italian periphrases have much to do with verbal action, first we had to clarify the means verbal action are expressed in Italian. For the same reason the gerund in Italian had to be analysed. By this analysis we isolate gerunds and periphrases that combine with gerunds. Periphrases are then identified according to non-finite forms they combine with and according to their role in Italian verbal system. We have found out that certain periphrases (*stare + gerund*) are very common in use, while others are not described at all (*andare a + infinitive*).

At the beginning of the third part we comment upon the history of the Corsican language; the people of this island have never achieved autonomy but they speak their own language for centuries. After a short socio-historical introduction a description of Corsican periphrases. Due to the poor description of Corsican, its periphrases are also described insufficiently. What makes Corsican – and Corsican periphrases – interesting is the double influence on the development of Corsican: 1) the historical influence of the Tuscan dialects, and 2) the present pervasive influence of French.

Bibliografie

- Agostini, P. M.: *L'usu di a nostra lingua: grammaire descriptive corse*. Scola corsa, Bastia 1984.
- Bandello: *Novella decimaquinta*. In *Raccolta di novellieri italiáni*. Tipografia Borghi e compagni, Florencie 1833.
- Coseriu, E.: *Das romanishe Verbalsystem*, (herausgegeben und bearbeitet von Hausbert Bertsch). TBL- Verlag Narr, Osten 1976.
- Croce, Y. H.: *Grammaire corse*. Éditions Cynros et Méditerranée, Ajaccio 1979.
- Čermák, P.; Zavadil, B.: *Mluvnice současné španělštiny*. Karolinum, Praha 2010.
- Dominique, J.; Louis, A.; Xavier, G.; Vannina, S.: *Dictionnaire français- corse, corsu- francese*. DCL éditions, Ajaccio, 1998.
- Dušková, L. a kol.: *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Academia, Praha 2003.
- Fusina, J.: *Parlons corse*. L'Harmattan, Paris 1999.
- Hamplová, S.: *K problematice vidovosti v italštině*. Univerzita Karlova, Praha 1994.
- Hamplová, S.: *Mluvnice italštiny*. Leda, Praha 2004.
- Haspelmath, M.: *Periphrasis. Morphology: An international handbook on inflection and word formation*. Mouton de Gruyter, Berlín 2000.
- Havránek, B.; Jedlička, A.: *Stručná mluvnice češtiny*. Fortuna, Praha 2002.
- Heine, B.; Reh, M.: *Grammaticalization and reanalysis in african languages*. H. Buske, Hamburg 1984.
- Hendrich, J.; Radina, O.; Tláskal, J.: *Francouzská mluvnice*. Fraus, Plzeň 2001.
- Chiorboli, J.: *La langue des Corses. Notes linguistiques et glottopolitiques*. S. n. e., Bastia 1992.
- Marchetti, P.: *Le corse sans peine*. Assimil, Chennevières-sur-Marne 1974.
- Matthews, Peter H.: *Syntax*. (Cambridge text books in linguistics). Cambridge UP, Cambridge 1981.
- Olbertz, H.: *Verbal periphrases in a functional grammar of spanish*. Mouton de Gruyter, Berlín 1998.
- Quirk, R.; Greenbaum, S.; Leech, G.; Svartvik, J.: *A grammar of contemporary english*. Longman, Velká Británie 1972.
- Renzi, L.: *Grande grammatica italiana di consultazione I-II*. Il Mulino, Bologna 1988- 1994.
- Romani, G.: *Grammaire corse pour le collègue et l'école*. DCL éditions, Bastia 2000.
- Rousseau, A.: *Les périphrases verbales dans quelques langur européennes. Émergence d'un système aspectuel en allemand*. In *Les périphrases verbales*. John Benjamins publishing company, Amsterdam 2005, s. 13- 26.
- Řešetka, M.: *Anglicko- český, česko- anglický slovník*. Fin publishing, Olomouc 1997.

- Sensini, M.: La grammatica della lingua italiana. Mondadori, Milano 1997.
- Spataro, L. a kol.: Italsko- český slovník. Fin publishing, Olomouc 2001.
- Squartini, M.: Verbal periphrases in Romance. Aspect, actionality, and Grammaticalization. Mouton de Gruyter, Berlín 1998.
- Stefanaggi, M. J. D.: La langue corse. Presses universitaires de France, 2002.
- Studshorm, E.: Perifrasi ed altri modificatori del processo verbale. In La langue, les signes et les êtres (Études romanes, 44). Museum Tusculanum Press, Kodaň 1999, s. 47- 61.
- Šabršula, J.: Vědecká mluvnice francouzštiny. Academia, Praha 1986.
- Vincent, N.: Non-finite forms, periphrases and autonomous morphology in Latin and Romance. In Morphological autonomy. Perspectives from Romance inflectional Morphology. OUP, Oxford 2011, s. 421- 439.
- Vlasák, V.: Francousko- český, česko- francouzský slovník. Leda, Praha 2002.

Internetové zdroje

- Amenta, L.;Strudsholm, E.: Andare a + infinito in italiano. Parametri di variazione sincronici e diacronici. <http://revistas.ucm.es/fil/11339527/articulos/CFIT0202110011A.PDF>
- Bertinetto, P. M.:Le perifrasi abituali in italiano ed in inglese.
<http://linguistica.sns.it/QLL/QLL94/PMB.PerifrasiAbituali.pdf>
- Bertinetto, P. M.: Sui connotati azionali ed asoettuali della perifrasi continua (andare/ venire+ gerundio). <http://linguistica.sns.it/QLL/QLL95/PMB.ConnotatiAzionali.pdf>
- Mikulová, J.: Gramatikalizace. www.phil.muni.cz/wsvj/home/Documents/zamer/Zamer_web.doc
- Musto, S.; Ripa, V.: Le perifrasi gerundiviali in spagnolo e in italiano: uno studio contrastivo.
http://cvc.cervantes.es/literatura/aispi/pdf/22/II_25.pdf

Vysvětlivky:

* = tento symbol se nachází u příkladů, které jsou záměrně gramaticky chybné.

